

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 22.

Fredagen den 23 februari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 16 och 17 innevarande februari.

§ 2.

Herr talmannen gav nu på begäran ordet till

Svar å interpellation.

Hans excellens herr statsministern *Hammarskjöld*, som anförde: Den 10 innevarande månad har ledamoten av denna kammare herr *Adelswärd* med kammarens tillstånd till mig riktat följande fråga:

»Är det regeringens mening, att sedan nu den nya lagen rörande krigsförsäkringskommissionens verksamhet blivit antagen, anmoda krigsförsäkringskommissionen att oförtövat upptaga sin verksamhet i obegränsad omfattning och sålunda i vanlig utsträckning meddela försäkringar även för fartyg och laster inom av den tyska U-båtsblockaden berörda farvatten?»

I motiveringen klandrar den ärade interpellanten, att »då för kort tid sedan Tyskland förklarade sig ämnat vidtaga den åtgärd, som blivit kallad den tyska U-båtsblockaden» krigsförsäkringskommissionen »vidtagit inskränkningar i meddelandet av försäkringar för fartyg, som befara de genom U-båtsblockaden hotade farvattnen». Enligt interpellantens mening har kommissionen »då risken för sjöfarten blev som störst och sjöfarten i högsta grad försvårades» ökat svårigheterna ännu mer och lagt »ytterligare hinder i vägen för densamma, så att därigenom sjöfart i omförmälda riktning blivit så gott som omöjliggjord». Den omständigheten, att Kungl. Maj:t, omedelbart efter den tyska åtgärdens kungörande, i syfte att utvidga krigsförsäkringskommissionens verksamhetsområde och möjliggöra att även vid tillfälle av väsentligt ökade risker meddela krigsförsäkring framlagt ett förslag, som med synnerlig skyndsamhet behandlades av riksdagen, synes endast öka skärpan i interpellantens anmärkningar. Han förklarar, att han icke vill tillåta sig

Svar å interpellation.
(Forts.)

»att ingå på den utrikespolitiska betydelsen av» avbrottet i krigsförsäkringskommissionens normala verksamhet» och de betraktelser det kan ge anledning till ur synpunkten av vår opartiska neutralitet». Dock tillägges, att »reflektionerna härvidlag göra sig själva».

Till den häri liggande mycket tydliga insinuationen skall jag lånere fram återkomma. Först skall interpellationen besvaras med hänsyn till vad interpellanten kallar »landets egna livsintressen».

Det skulle helt säkert vara minst sagt överflödigt, om jag ville vare sig för den ärade interpellanten eller för någon annan i denna kammare utveckla den välkända sanningen, att — bortsett från ren ömsesidighetsförsäkring — en försäkring förtjänar detta namn endast om den är grundad på beräkningar av riskens storlek och om tillika premien i rimlig mån motsvarar den beräknade risken. Brista dessa förutsättningar, föreligger en vadhållning eller en villkorlig gåva. Jag vågar därför taga för givet, att interpellanten, oaktat de av honom använda ordalagen bestämt antyda motsatsen, dock finner förklarligt och riktigt, att krigsförsäkringskommissionen efter den tyska förklaringens utfärdande beslöt att till en början intaga en avvaktande hållning, då det icke var kommissionen möjligt att bedöma riskens storlek, när det farliga området berördes. Denna hållning fann kommissionen själv med full rätt så mycket naturlig, som den vid ifrågavarande tid gällande förordningen, vars ändrande i denna del förutsatte riksdagens samtycke, icke medgav kommissionen rätt att fastställa premien till högre belopp än sju procent, vilket var uppenbarligen otillräckligt. Kommissionens nämnda avvaktande hållning saknade för övrigt all hämmande inverkan på ifrågavarande sjöfart, då denna i allt fall avstannade, i det redarna — även när försäkring redan tagits och fortfarande gällde — beordrade sina fartyg att kvarligga i hamn, till dess något mera klarhet i situationen erhållits. Erinras må även och ej minst om skyldiga humanitetshänsyn gent emot besättningarna, som ej borde utsättas för obegränsade faror och vilka man vid ifrågavarande tidpunkt ej ens kunde tillförsäkra en med hänsyn till de nya förhållandena tillfredsställande olycksfallsersättning.

Genom förordningen av den 6 februari erhöi krigsförsäkringskommissionen, i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag till riksdagen, en vidsträcktare befogenhet, särskilt även därutinnan, att premierna kunde bestämmas till satser, som kunde antagas motsvara den verkliga risken. Svårigheterna att bedöma denna storlek stodo emellertid i väsentlig mån kvar. Och ingen, vare sig inom eller utom denna kammare, kan förtänka krigsförsäkringskommissionen, om den lät sig angeläget vara att noggrant beakta de anvisningar, som innefattas i riksdagens skrivelse, jämförd med departementschefens motivering. Riksdagen uttalar i skrivelsen såsom uppenbart, att den föreslagna utvidgningen innebär högst betydligt ökad risk för staten, men finner, »på grund av nödvändigheten av att intet underlåta för att möjliggöra den för vårt land erforderliga tillförseln av förnödenheter» sig böra bifalla förslaget, dock under betonande bl. a. av vikten därav, att premiesatserna omsorgsfullt

avvägas mot den risk, som i varje förekommande fall kan anses föreligga. Det syntes ovedersägligt, att det skulle varit i uppenbar strid häremot, om kommissionen ej gått fram med försiktighet, till dess förhållandena blivit något klarare och storleken av den risk, som staten åtager sig, kunde något bättre bedömas. Härtill kom ytterligare att enligt riksdagens skrivelse bemyndigandet att å statens ansvarighet övertaga olycksfallsförsäkring för besättning å försäkrat fartyg skulle få begagnas först sedan det blivit utrett, att olycksfallsförsäkringar icke kunna erhållas i den hittills tillämpade ordningen. Denna utredning, som förutsatte bl. a. underhandlingar med de privata försäkringsbolagen, krävde nödvändigtvis en viss tid, för vars utgång en önskvärd olycksfallsersättning icke kunde tillförsäkras sjöfolket.

Kommissionen har emellertid beviljat en avsevärd del av de försäkringsansökningar, som inkommit efter den 6 februari rörande fart å ententeländerna och å transatlantiska hamnar. När det gällt varor av väsentlig vikt för tillförseln, särskildt stenkol, bomull, fodermedel, råg och vete har frågan om passage genom det farliga området tillmätts betydelse blott för premiesatsernas fastställande. Beträffande import av viner och andra överflödsvaror har man varit strängare. Försäkring av exportvaror har i ett par fall avböjts, när farten gällt hamn inom det farliga området och varorna dessutom varit av beskaffenhet att redan i och för sig medföra utomordentlig risk. Ett ytterligare skäl för försiktighet i avseende å försäkring för resa till England har legat i det engelska kvarhållandet av svenska fartyg. Även bortsett därifrån, att det för vårt land icke kan vara fördelaktigt, att en stor del av vårt knappa tonnage kvarhållas utomlands, är kvarhållandet redan ur försäkringssynpunkt ägnat att öka risken och föranleda mycket höga premier. Nya försäkringar från England hava i flera fall beviljats. Dessutom är att nog märka, att så gott som alla de svenska fartyg, som för närvarande ligga i utländska hamnar destinerade till Sverige och vilka icke äro försäkrade i privata bolag, redan före den tyska åtgärden voro försäkrade för hemresan, vilken försäkringsgiltighet i regel icke beröres av de inträdda förhållandena. Ur försäkringssynpunkt möter sålunda icke något hinder för fartygens hemresa. Även vad angår i svenska hamnar liggande fartyg, beror det nog på helt andra anledningar än svårighet att få försäkring, att de icke avgå till eller genom det farliga området. Man får icke förväxla orsak och verkan.

Att sjöfartens avstannande i varje fall icke såsom interpellanten synes förmena varit en genom oriktigt och otillbörligt förhållande av den svenska krigsförsäkringskommissionen framkallad, i sig onödig företeelse, bestyrkes av några notiser från våra närmaste grannländer.

Vårt konsulat i Köpenhamn meddelade den 14 februari kommerskollegium, att danska staten sedan den 1 dennes icke meddelat krisförsäkring till U-båtszonen och att under samma tid icke något fartyg avgått från Danmark till samma zon. Tre ångare lastade

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

för att gå till Bergen med varor bestämda för England, en för Sydamerika och en för att gå till Amerika, men som det heter i en tidning, naturligtvis icke genom den farliga zonen. Något senare, den 16, meddelas, att premietariffen är upphävd och premierna bestämmas från fall till fall, vilket tyder på försäkringsverksamhetens återupptagande. Vid förda löneförhandlingar vägrade besättningsmännens organisationer att över huvud förhandla om villkoren för fart inom den farliga zonen. Enligt ett något senare meddelande från icke-danskt håll hoppas man från nästa vecka kunna åstadkomma en tur i veckan mellan Köpenhamn och storbritannisk hamn.

I Norge torde sjöfarten till U-båtszonen eller transoceanska länder icke hava alldeles avstannat, även om ett stort antal fartyg blivit tills vidare upplagda. Exakta uppgifter kunna icke meddelas. Vad krigsförsäkringen angår, står norska staten icke längre som garant för försäkringen, vilken helt och hållet vilar på ömsesidighet mellan redarna. Premierna för vanlig fartygsförsäkring äro alltså blott provisoriska. Men en föreställning om hur den nya risken uppskattas kan man få av varuförsäkringspremierna, vilka höjts ofantligt, t. ex. från 6 1/2 till 25 % för fart Norge—England och från 2 % till 15 % för fart England—Norge. Dessa siffror giva ju ett begrepp därom, huru omöjligt det var att försäkra till en maximisats av 7 %.

I Holland, för att nämna något även om detta land, beslöt regeringen i anledning av den tyska åtgärden att hindra alla holländska fartygs avgång; utländska fartyg varnades eftertryckligt. Förbudet läser hava betraktats som en naturlig sak. Först den 17 februari meddelas att regeringen tillåtit vissa fartyg att gå på England.

Vad Nordamerika angår, torde det vara allmänt bekant, att sjöfarten, för såvitt den berör den farliga zonen, avstannat fullständigt eller så gott som fullständigt.

Av det anförda torde framgå, att det klander, som interpellanten ur ekonomiska synpunkter riktat mot krigsförsäkringens handhavande under denna månad icke är berättigat.

Svaret på interpellantens fråga kan därför endast bliva följande:

Regeringen är allt sedan med denna månads ingång de nya förhållandena i avseende på sjöfarten inträdde fullkomligt ense med krigsförsäkringskommissionen därom, att krigsförsäkring fortfarande bör meddelas i största utsträckning, som är förenlig med rikets intressen, under särskild hänsyn till de i riksdagens skrivelse den 6 februari uttalade förutsättningar.

Herr talman, ännu några ord!

Interpellantens antydning, att Sverige genom sättet för krigsförsäkringens handhavande skulle hava brustit i opartisk neutralitet, kräver icke något bemötande. Ty det måste väl vara tydligt för var man, att svenska staten icke kan gent emot någon annan stat vara pliktig att genom försäkring ikläda sig större eller mera be-

tungade ansvarighet för svenska fartyg och svenska laster, än Sverige självt finner i sitt intresse påkallat, och än mindre att efter-sätta nödiga humanitetshänsyn till svenska sjömän. Vad förut an-förts visar också, att den insinuation, som interpellanten riktat emot Sverige, skulle med större skäl — om man kunde tala om skäl — kunna riktas emot andra neutrala länder, där avbrottet i statens verksamhet för försäkring av krigsrisk varit minst lika stort, eller där man rentav förbjudit fartygs utlöpande till den farliga zonen.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Vidare yttrade

Herr A d e l s w ä r d: Herr talman, mina herrar! Jag har att på sedvanligt sätt uttala mitt tack för att herr statsministern har behagat svara på den interpellation som kammaren medgivit mig att framställa. Jag skulle önska att jag också kunde tacka för innehållet i svaret. Men detsamma har icke enligt min mening varit av den beskaffenhet, att det kan ge anledning till någon tacksamhet från min sida.

Svaret på den direkta frågan har ju blivit, i få och allmänna ord sagt, att regeringen godkänner den åtgärd som jag i interpellationen gjort erinringar mot. I övrigt kan jag, om jag uppfattade herr statsministern rätt, sammanfatta skälen för denna regeringens ståndpunkt sålunda, att regeringen godkänner försäkringskommissionens åtgärder dels av försäkringstekniska skäl, dels av humanitära hänsyn och dels av ekonomiska skäl. Vidare har statsministern framhållit, att en del försäkringar likvisst under den ifrågasvarande tiden alltjämt blivit beviljade, och det är ingen nyhet, det har jag redan i interpellationen framhållit.

I min interpellation har jag särskilt betonat det uppenbarligen olämpliga uti att en underordnad myndighet såsom krigsförsäkringskommissionen självrådigt bestämmer icke allenast höjda premier för risker, som kommissionen efter sitt bedömande anser vara större eller antager bliva större än de tidigare, såsom normala ansedda, utan även godtyckligt bestämmer att för vissa risker icke försäkras till någon som helst premie. Beträffande premiesatserna kan jag icke bestrida, att man har rättighet att sätta dem efter riksdagens sista beslut hur högt man vill. Jag skall senare återkomma till dessa bestämmelser, sådana de hittills gällt sedan den 1 februari.

Följden av detta kommissionens tillvägagångssätt måste bliva och har också blivit, att kommissionen fått ett visst inflytande på sjöfartens omfattning i vissa farvatten och i vissa riktningar. Detta har i sin ordning lett till att kommissionen fått ett betänkligt inflytande på vår utrikespolitik. Kommissionens försäkringspolitik pekar otvetydigt i riktningen av en direkt uppmaning till redarna att respektera den tyska blockaden och att bryta den engelska. Ett sådant förfarande måste på det kraftigaste ogillas. Det kan leda till högst allvarsamma följder, om en underordnad myndighet får driva utrikespolitik för egen räkning, och det är lika illa, om den användes såsom ett redskap för den verkliga utrikesledningen för

Svar å interpellation.
(Forts.)

handlingar av utrikespolitisk art, som, om de äro för landet behöfliga och nyttiga, skola verkställas i vanlig ordning och av för vår utrikespolitik ansvarig myndighet. Det kan icke få tolereras, att underordnade statsmyndigheter, av vad slag de vara må, om detta också endast vore skenbart, bedriva sin egen utrikespolitik. Denna sida av saken har, såvitt jag förstår, icke berörts av statsministern i hans svar.

Herr statsministern har emellertid berört själva sakfrågan, och jag skall be att även få ingå på densamma. Enligt de uppgifter, som jag erhållit, kan kommissionens försäkringspolitik sedan februari månads ingång karakteriseras på följande sätt: med anledning av den tyska U-båtsblockaden och de ökade risker för sjöfarten, som av densamma antagits bliva en följd, har kommissionen upphört att försäkra fartyg, gående till hamnar i England, och nekar även försäkra fartyg i transatlantisk trafik, därest dessa ingå till Kirkwall. För fartyg, gående hem från England eller från transatlantiska hamnar, lämnas däremot försäkring i vissa fall mot mycket förhöjda premier. Närmaste skälet härför anges, såvitt jag förstått rätt, vara dels det, att England i sina hamnar kvarhåller de vid U-båtsblockadens början liggande svenska fartygen, dels den stora faran för sjömännens liv, som det hänsynslösa förfarandet av de tyska U-båtarna föranleder.

Beträffande det första skälet frågar jag, om någon kan tro, att utsikterna till, att England skall frigiva de kvarhållna svenska fartygen, bliva större, därför att krigsförsäkringskommissionen endast försäkrar för hemgående, men icke för utgående resor. Orsakssammanhanget är väl snarare det motsatta, då krigsförsäkringskommissionens åtgärd måste inge den uppfattningen, att regeringen vill befordra hemgående men ogillar utgående resor. Förhindra de sistnämnda kan icke regeringen åtminstone på den vägen, ty möjlighet att erhålla försäkring — därtill till lägre premier — föreligger som bekant, även om krigsförsäkringskommissionen nekar att giva sådan.

Kommissionens nuvarande försäkringspolitik försvårar sålunda en uppgörelse med England beträffande den transoceana trafiken, utan att i realiteten något vinnes för det ändamål, som förebäres.

I sak inverkar icke kommissionens åtgärd i nämnvärd mån. Lika litet som fortsättandet av kommissionens normala verksamhet kunde tvinga eller anses uppmåna de sjöfarande till resor mot deras vilja, lika litet kan den hindra svenska fartyg från resor även i U-båtszonen, då försäkringar som sagt kunna erhållas mot alla risker, även utan krigsförsäkringskommissionen. Men utan tvivel vålar den ställning kommissionen intagit vissa olägenheter för redarna och gjorde det i synnerhet i början, innan dessa hunnit ordna sig på annat sätt. Ett flertal fartyg hava, såsom känt är, gjort lyckliga resor genom U-båtszonen, oaktat de icke kunnat erhålla försäkring av krigsförsäkringskommissionen. Detta bevisar, vilket för övrigt av andra kända fakta blivit upplyst, att U-båtsblockaden i verkligheten ingalunda i den grad ökat riskerna för sjöfarten, som

man i början föreställde sig och som krigsförsäkringskommissionen genom sin åtgärd velat göra troligt. *Svar å interpellation.*

Då alltså kommissionens inskränkningar i sin försäkringsverksamhet icke ha fått någon nämnvärd betydelse i sak, kunna de icke uppfattas annat än som en demonstration, uppenbart riktad mot den ena krigförande parten och sålunda till skada för Sveriges ställning såsom opartiskt neutral.

Att åtgärden skulle bero av samvetsbetänkligheter i tanke på faran för människoliv är orimligt att påstå, ty faran i U-båtszonen är ju lika stor för de hemgående som för de utgående.

Den uppseendeväckande åtgärden att för vissa risker helt och hållet avbryta försäkringsverksamheten var så mycket mera onödig, som redan de orimligt höga premiesatser, som bestämdes för de försäkringar, som fortfarande skulle beviljas, praktiskt sett äro detsamma som att neka försäkring. Försäkringstekniskt sett är enligt mitt förmenande den våldsamma höjningen av premierna obefogad. Den kan icke grundas på några beräkningar utan blott på lösa antaganden. Några fasta grunder för bestämmandet av försäkringspremiernas storlek på grund av den nu uppkomna situationen kunna icke finnas. Premiesatserna äro rent godtyckliga. Det naturliga tillvägagångssättet hade varit att tillsvidare på oförändrade grunder bevilja försäkringar och vidtagna ändringar först sedan någon erfarenhet erhållits. Statens försäkringskommission är ju icke till för att samla kapital, och den har under sin hittillsvarande verksamhet samlat så stora fonder, att den utan ekonomisk risk kan under någon tid möta en även betydligt ökad förlustprocent.

Måhända finnas de, som anse, att jag överskattar betydelsen av kommissionens åtgärd med hänsyn till vår neutralitetspolitik i allmänhet eller till försvärandet av en uppgörelse med England. Men det borde vara skäl nog, att Sverige icke utan de mest ödesdigra följder under någon längre tid kan undvara sjöförbindelser västerut. Ett statsorgan, som genom sitt åtgörande söker förhindra eller försvåra dessa förbindelser, vilka det i stället har skyldighet att underlätta, kan därför icke nog skarpt klandras. Det handlar därigenom uppenbart till skada för sitt land.

Huru jag än ser på saken kan jag fortfarande icke finna annat än att kommissionen gått utanför ramen för den verksamhet, som tillkommer densamma. Den har gått vid sidan av sin verkliga uppgift för att i stället göra sig till eller låta begagna sig som organ för en utrikespolitisk handling — en handling, som liksom många andra utrikespolitiska åtgärder under de gångna 2½ åren för ett objektivt betraktelsesätt ter sig såsom oförenlig med en strängt opartisk neutralitet.

Det framhålles ofta, att Sverige inför utlandet skulle stå såsom det neutrala land, vilket särskilt utmärkt sig för sin opartiska neutralitet. Den s. k. Hammarskjöldska utrikespolitiken har i en viss del av den svenska pressen, vilken minst av allt gjort sig bemärkt för opartiskhet, sina lovsångare, men någon motsvarighet i den utländska pressen torde vara sällsynt. Jag tror icke att herr stats-

(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

ministern har anledning att göra sig några illusioner beträffande utlandets uppfattning härvidlag.

Varje gång någon mera anmärkningsvärd utrikespolitisk åtgärd ägt rum — vid sidan av den krigsförsäkringskommissionens handling vi nu tala om vill jag blott såsom exempel peka på mineringen av Kogrunsrännan och svaret till presidenten Wilson — har den i de krigförande länderna väckt en storm, på ena sidan — alltid densamma — av tillfredsställelse och beröm och på den andra av missnöje och klander. Detta vittnar just icke om att man å något håll har en hög tanke om vår opartiska neutralitet.

Säkert kan jag utan risk att bli av någon motsagd uttala, att lika litet som riksdagen vill medgiva, att utrikespolitik bedrives vid sidan av den ansvariga utrikesledningen av vem det vara månde, men allra minst av en underordnad myndighet, lika litet vilja vi, att det föres tysk politik här i landet. Riksdagen, svenska folket, måste fordra, att vår utrikespolitik är strängt opartiskt neutral, att den herr excellens, icke allenast till orden utan ock till gärningarna, är svensk och ingenting annat än svensk.

Herr Thore: Herr talman! Det må tillåtas mig att säga några ord i denna sak. Då jag läste interpellantens framställning och då jag nu hör, vad han har att säga i dag, känner jag den bestämda förvissningen, att han underskattar de faror, som för våra svenska fartyg finnas till sjöss. Jag trodde eljest, att de realiteter, som föreligga, skulle verka så övertygande, att det även för interpellanten borde vara alldeles uppenbart och klart, att den svenska sjöfarten icke nu kan utföra den funktion, som den eljest under fredliga förhållanden och före den sista blockaden har utfört.

Den 1 februari blev ju området omkring England och Frankrike förklarat i blockad. De neutrala fartygen fingo några dagars frist att taga sig i hamn. Denna frist var visserligen kort, men de flesta av de svenska fartygen förmådde dock att uppnå hamn och därigenom undvika att bli sänkta. Men icke så få fartyg nåddes ej av någon underrättelse om blockaden, och förlusterna hava på den grund varit betydande. Jag skall be att få nämna de svenska fartyg, som blivit sänkta sedan den sista blockadens början. Dessa äro ångfartyget Edda, Göteborg, ångfartyget Väring, Hälsingborg, ångfartyget Bråvalla, Norrköping, ångfartyget Adolf, Göteborg, ångfartyget Skogland, Hälsingborg, motorfullriggaren Hugo Hamilton och senast i dag ser jag i tidningen, att en Hälsingborgångare Manningham sänkts. När man betänker, att endast en ringa del av våra svenska fartyg varit ute, och vi dock hava haft en så stor förlustprocent, kan man förstå, hur ofantligt stor risken är, och huru allvarligt läget för vår sjöfart faktiskt ställer sig.

Nu vill interpellanten framlägga saken så, som om försäkringskommissionen skulle hava utövat någon slags påtryckning på redarna att icke fortsätta trafiken. Jag tror, att detta påstående är fullkomligt oriktigt. Jag tror icke att det behövdes någon påstötning. Det låg i sakens egen natur, att trafiken skulle stoppas. Interpellan-

ten kan säkerligen icke nämna någon redare, någon fartygsägare, som beklagat sig över, att krigsförsäkringskommissionen skulle på något sätt hindrat, att han satt sina fartyg i gång. Jag tror, att redarna äro synnerligen nöjda, om de se på sin egen fördel, att få behålla sina fartyg i hamn.

*Svar å interpellation.
(Forts.)*

Interpellanten nämnde, att de höjningar, som äro gjorda i försäkringspremierna, äro obefogade, och han vill, att man skall samla en ny erfarenhet angående huru högt dessa premier skola ställas. På vad vis skola vi samla erfarenhet? Jag kan icke förstå att man förmår göra det på annat sätt, än att vi få lov att skicka ut våra fartyg i blockadområdet, d. v. s. vi få på prov eller experimentvis låta sänka en del av våra svenska fartyg och kanske även sjömän, för att man skall kunna beräkna försäkringspremierna korrekt. Är detta herr Adelswårds mening?

Det kanske låter paradoxalt, men det är dock i alla fall så, att de fartyg, som äro mest utsatta för torpederingar, äro de neutrala handelsfartygen. De äro sämre ställda än de handelsfartyg, som tillhöra England, på den grund att England nu synes ha armerat sina flesta handelsfartyg. Denna armering och den starkare farten gör, att de brittiska handelsfartygen lättare undkomma undervattensbåtarna. Men hur skall ett svenskt fartyg, som påträffas av en undervattensbåt, undkomma? Det är absolut tillspillogivet.

Det är synnerligen beklagligt, att våra svenska handelsfartyg icke kunna i en tid som denna, när landet så väl behöver hava sjötrafiken i gång, fylla sin uppgift. Särskilt får jag lov att säga, att för jordbrukets skull det skulle varit synnerligen glädjande, om sjöfarten kunnat komma i gång. Jag tror helt säkert, att om någonting kan göras från sjöfartens sida, det också kommer att göras. Men förhållandena äro så svåra, att man ej kan se någon fördel i att sända ut fartyg till sjöss med risk att få dem sänkta.

Jag får till slut lov att säga, att nog har sjöfarten det svårt, som det nu är ställt, men jag tror, att det skulle bli ännu värre för densamma, ifall det bleve herr Adelswård som skulle dirigera vår sjöfart.

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Jag skulle vilja säga några ord med anledning av det svar, som interpellanten givit på statsministerns anförande, och jag skulle vilja börja med att säga, att den ärade interpellanten för oss verkligen från den ena överraskningen till den andra.

En överraskning beredde han oss häromdagen, men en ännu större beredde han oss genom sitt vidhållande av vad han sagt i sin interpellation. Jag förstår mycket väl, att inför de stora överraskningar det nuvarande kriget medför en och annan tappar huvudet, och jag undrar därför icke på, och det kan vara förklarligt, att den ärade interpellanten gjorde det, då han framställde sin interpellation och endast gick fram på den efter hans uppfattning enkla och klara linjen, att här gällde det bara att hålla sjöfarten i gång. Hur det än må bli, skall sjöfarten upprätthållas!

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

När herr Adelswärd den 10 februari framställde sin interpellation, förbisåg han helt och hållet, att, när han krävde, att sjöfarten skulle upprätthållas och att krigsförsäkring skulle omedelbart lämnas, krigsförsäkringskommissionen då icke var i tillfälle att göra detta på sådant sätt, att icke stora förluster skulle kunna uppkomma. Vad hans interpellation vittnar om i det fallet, skall jag icke nämna vid namn, men det vill jag säga, att om någon hög grad av skarp-sinnighet vittnar den sannerligen icke.

Han säger, att krigsförsäkringskommissionen skall försäkra — och han tillägger i dag, att den skulle hava försäkrat på samma grunder som förut. Han säger vidare i sin interpellation på ett ställe, att inställandet av försäkringen icke var föranlett av ekonomiska skäl. — Det var just vad det var. Krigsförsäkringskommissionen fick icke taga högre premie då än 7 %. Om krigsförsäkringskommissionen hade bedömt, att förhållandena kunde ha utvecklat sig så, att denna riskprocent bleve alldeles för liten, så hade det givetvis kommit att medföra ekonomiska förluster, om den givit försäkring och nöjt sig med 7 %. Det är därför för mig alldeles oförklarligt, hur man med kännedom om detta kan nu idag vidhålla en sådan mening och säga, att kommissionen i alla fall skulle hava lämnat försäkring. Regeringen vidtog den åtgärden att omedelbart begära ändring i bestämmelserna, och när den ärade interpellanten fick erfarenhet om detta, borde han redan av själva den ändring i försäkringsvillkoren, som förslaget innebar, kunnat finna, att det var nödvändigt att erhålla högre premier och att därför hans klander över, att icke krigsförsäkringskommissionen försäkrade omedelbart till samma premier som förut, var obefogat. Han ville emellertid ej inse detta, och det är enligt min uppfattning det oklara i hans interpellation, att han ansåg, att så skulle göras i alla fall.

Då får jag säga, att man med glädje kan konstatera, att våra redare i det fallet visat en ofantligt mycket större klokhet än den ärade interpellanten. De ha icke skickat ut sina fartyg. De hava föredragit att ställa sig avvaktande, alldeles som krigsförsäkringskommissionen; och när man ser, att det exemplet följts icke blott av svenska redare utan även av redare i de andra neutrala länderna — vi kunna hänvisa till såväl Danmark och Norge som Förenta staterna och även andra — står det klart för var och en, att man icke skall å tout prix skicka ut fartygen, sätta sjöfarten i gång utan att avvakta och se vad som skulle bli följden av detta skärpta U-båtskrig.

Jag vill tillägga det, att när den ärade interpellanten säger, att det för industrien är av sådan utomordentlig vikt, att sjöfarten kommer i gång, jag ger honom rätt. Det är naturligtvis av största vikt, men det är någonting annat som är för industrien av ännu större vikt, och det är, att icke våra fartyg i stor omfattning skickas till botten. Det är bättre för industrien, att det blir en stoppning i sjöfarten under någon tid och man har båtarna i behåll, till dess att hindren kanske blivit övervunna, än att man skickar ut dem omedelbart och vi kanhända förlora en väsentlig del av det för oss i dessa tider så utomordentligt dyrbara tonnaget. Det är nämligen och måste

vara för Sveriges industri och handel av oerhört stor betydelse att ha dessa fartyg sparade och icke riskera, att en stor del av dem kommer att bli förstörd.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Ja, nu säger interpellanten, att krigsförsäkringskommissionen icke skall få bedöma dessa saker. Jag vill nämna för honom att krigsförsäkringskommissionen i vissa fall har rådgjort i dessa hänseenden med industrikommissionen. Det vore väl bra underligt, om man skulle skicka ut fartyg till premier, som icke säkert kunna bedömas, för att t. ex. hämta hem till Sverige lyxvaror som vin eller någonting annat dylikt. Kan man icke hellre låta därmed anstå, åtminstone till dess förhållandena hava stadgat sig, så att man vet, vad förhållandena komma att medföra. Interpellanten fäste icke något avseende, tyckte jag, vid vad som uttalades i hans excellens herr statsministerns anförande, nämligen att de fartyg, som ligga i England, redan äro försäkrade för återresa i den mån de äro försäkrade hos krigsförsäkringskommissionen, såvitt man har sig bekant. Ty krigsförsäkringskommissionen ger ju försäkringar för tur och retur, och det är så gott som undantagslöst med utgångspunkt från Sverige. Alltså de fartyg, som ligga i England nu, äro i regel krigsförsäkrade för hemresan, och därutinnan sker icke någon höjning eller ändring i premierna. De skulle kunna gå hem, om det icke vore andra hinder, som kommit i vägen, och om vilka interpellanten bör äga kännedom på grund av vad som därom meddelats i tidningspressen.

Men jag återkommer till vad interpellanten talade om industriens livsintresse. Ja, mina herrar, också jag säger, att här är ett livsintresse även på annat sätt: det är ett intresse att spara svenska människoliv. Och det vill jag säga, att industrien kan icke rimligtvis begära, att under sådana förhållanden, som nu råda, en stoppning i sjöfarten skall anses vara så avgörande och så betydelsefull för den, att den för den skull skulle kunna kräva, att man skickade ut fartyg för att därmed kanske i hög grad äventyra och riskera svenska människoliv. En dylik grymhet anser jag icke, att den svenska industrien har rätt att fordra, och de industriidkare äro för visso få, som i det fallet instämma med interpellanten. Livsintresset för industrien kräver sanneligen icke, att svenska medborgares liv onödigtvis offras.

Så talar interpellanten i sin interpellation även om, hur detta förfarande är förenligt med en opartisk neutralitet. Jag vill för min del säga, att den tyska U-båtsblockaden är icke av den svenska regeringen godkänd. Den svenska regeringen har protesterat mot denna s. k. blockad eller rättare anordnandet av den s. k. farliga zonen. Men man får väl böja sig för faktiska förhållanden, och man kan väl vara neutral i sin uppfattning i den delen, även om man böjer sig för vad som faktiskt existerar. Interpellanten säger att här är en demonstration mot den ena parten. För mig är det fullkomligt ofattbart, hur man kan resonera på det sättet, om man icke ser rött, där något rött icke finnes att se. Jag förstår icke huru man kan tala om att det strider mot neutraliteten, att vi icke sända ut våra fartyg för att eventuellt gå förlorade, då vi veta, att denna avspärrning av tyska U-båtar inom en viss zon faktiskt existerar och att den måste innebära

Svar å interpellation.
(Forts.)

stor fara. När interpellanten utvecklar detta, och säger, att här får icke en sådan kommission som krigsförsäkringskommissionen driva utrikespolitik, så säger jag, att där ser den ärade interpellanten återigen rätt. Det är icke någon utrikespolitik, det är *krigsförsäkringspolitik*. Det är fråga om, huruvida man skall med premier, som icke kunna på något vis beräknas, sända fartyg ut och få fartyg att gå, oavsett om de varor, som dessa fartyg medföra äro av verklig betydelse för Sverige, svensk industri och svenska näringar eller om de tilläventyrs kanske äro fullkomligt betydelselösa.

Jag anser, herr talman, att när man talar om, att detta skulle vara stridande mot neutraliteten, så är det fullkomligt oriktigt och vilseledande, och jag anser, att man icke får driva den känsla, som den ärade interpellanten tidigare gjort sig till tolk för, »la reconnaissance de l'estomac», så långt, att man för våra svenska fartyg till botten med last och besättning.

Herr Törnkvist: Herr talman, mina herrar! Såväl herr statsministern som ett par andra talare ha med särskild kraft framhållit de humanitära hänsyn mot sjöfolket, som måste tagas i beräkning och tillämpas vid denna frågas behandling och avgörande. Jag är för min del alldeles säker därom, att sjöfolket är tacksamt för all den humanitet, man inlägger i sin gärning gent emot detsamma, men å andra sidan är det väl skäl i att taga hänsyn också till sjöfolkets egen uppfattning om dessa angelägenheter. De skandinaviska sjömännen ha ingående behandlat de ökade farorna för sjöfarten av det stegrade tyska U-båtskriget, men de ha icke vid behandlingen av dessa frågor kommit till den uppfattningen, att de skola principiellt vägra att gå till sjöss eller principiellt vägra att befara den farliga U-båtszonen, utan de ha ställt sina krafter till sjöfartens förfogande också i fortsättningen men givetvis med ökade krav på dels avlöning och dels försäkring. När sjöfolket självt intagit en sådan ståndpunkt, så synes det mig ligga en del hyckleri i detta, att man söker här särskilt framhålla dessa humanitära hänsyn såsom bestämmande för krigsförsäkringskommissionen.

Herr statsministern nämnde, att i Danmark hade de underhandlingar, som inletts mellan sjömännen och redarna, strandat därpå, att sjömännen vägrat att under alla förhållanden befara den farliga U-båtszonen. Jag vågar icke dementera denna uppgift av herr statsministern. Men i så fall har det där inträtt ett nytt förhållande under de senaste 10 dagarna, ett förhållande, som icke gör sig gällande i Sverige och som icke gör sig gällande i Norge och som icke gjorde sig gällande i Danmark för tio dagar sedan. Herrarna ha måhända uppmärksammat att i Norge har man gjort framställning från sjömännens håll om förbättring av livräddningsredskapen ombord på fartygen vad gäller såväl båtar som andra livräddningsredskap, kläder och dylikt. Denna framställning vittnar ju icke om, att man i Norge har intagit den ståndpunkt, som herr statsministern här meddelade sjöfolket skulle ha intagit i Danmark. Emellertid upplysa de danska tidningarna i dag om, att visserligen underhandlingarna

mellan sjömännen och redarna strandat, men att man väntar, att statens förlikningsman snart skall ingripa och söka få ett resultat av förhandlingarna. Detta att statens förlikningsman väntas ingripa synes, åtminstone så långt jag förmår fatta läget, varsla om att förhandlingarna dock icke strandat på denna absoluta omedgörlighet från sjömannens sida, ty då skulle man ju icke ha den minsta utsikt att få ett resultat ens av förlikningsmannens ingripande — det gäller ju dock livet för sjömännen — om de nota bene ha vägrat att gå till sjöss inom denna zon.

Jag vill framhålla, att vad sjöfolket kräver såsom villkor för att gå i denna farliga zon — och det är sjöfolk, som redan gått dit, jag kan ju säga detta — är en ökning av hyrorna och en ökning av krigsförsäkringen samt ett säkerställande av att försäkringen utbetalas. Det är känt i svenskt försäkringsliv tidigare, att det icke är nog med att man säger, att så och så mycket skall den och den människan ha i eventuellt fall i ersättning, utan det är också nödvändigt, att garanti lämnas, att han under alla förhållanden får det, han eller hans efterlevande.

Det är också en annan angelägenhet som gör sig gällande ifråga om sjöfolket under dessa svåra tider, en sak, som icke förut framhållits och som icke heller vidrördes av herr Palmstierna, när han talade om dessa försäkringsfrågor den 6 febr. här i kammaren, och det är ersättning för förlorade effekter. Praxis på visst håll har varit och är ännu, att för förlorade effekter utbetalas 200 kronor per man. Det finns emellertid ingen garanti för att dessa 200 kronor, som lovas, också utbetalas, utan i många fall uppstår bråk av större eller mindre intensitet där det ofta är så gott som omöjligt att få ut hela summan, utan avkortningar göras. Detta gäller ju i regel icke de större redarna utan de medelstora och mindre. På en del håll har man icke sträckt sig längre än till en ersättning av 100 kronor för förlorade effekter. Även detta är en bristfällighet, som måste beaktas i innevarande farotid för sjömännen. Ty att kastas i land från en bräcklig båt på främmande eller egen kust med genomvåta kläder och kanske icke kunna få hjälp ens på närmaste sjömanshus eller konsulat, är icke så trevligt. Man måste få det ständigt så ordnat, att sjömännen omedelbart kan få den hjälp, som han är i behov av, när han utsatts för en olycka av den beskaffenhet, det här gäller.

Vad gäller de svenska sjömännen vill jag säga att den ställning de intaga, är den att de vägra icke att gå till sjöss ens i denna farliga zon. De äro naturligtvis icke glada åt att behöva göra det. Men de vägra icke att stå landet till tjänst, att stå vår befolkning till tjänst med den arbetskraft, som är nödvändig för att få till Sverige det som folket behöver för sitt uppehälle. Men de fordra å andra sidan, att dem tillerkännes det skydd både såsom levande och det skydd, som deras efterlevande måste ha för att de skola kunna klara sig drägligt, om deras stöd faller bort, som i denna tid med rätt borde tillerkännas dem och som statsmakterna i första hand borde garantera dem att få, dem och deras efterlevande.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Scor å interpellation.
(Forts.)

Herr Branting: Herr talman! Jag har uppkallats av några ord av herr Lindman, då han ville göra gällande, att här icke var fråga om att driva utrikespolitik, utan att det helt enkelt var en naturlig försäkringspolitik, som följts från krigsriskförsäkringskommissionens sida.

Vad är det, som i själva verket här föreligger? Vad är det, som interpellanten har klandrat? Jo, att denna försäkringskommission, med regeringens begivande och tydligen i viss mån i samförstånd med denna, helt och hållet har *klippt av* möjligheterna att erhålla försäkring i den farliga zonen, med vissa undantag, nämligen för från England hemvändande svenska båtar. När så är fallet, då måste man ju fråga sig: står detta i *överensstämmelse* med den politik, som av regeringen officiellt tillkännagivits, då den i samråd med de övriga skandinaviska länderna nedlagt protest mot den grova folkrättskränkning, som ligger i etablerandet av ett sådant hänsynslöst undervattensbåtskrig inom stora områden av det öppna havet? Jag kan icke finna annat, än att man förfarit så, att man visserligen varit med om denna protest — det kunde man ju icke annat — men man har samtidigt sört för, att ett av regeringens organ faktiskt så erkänt tillvaron av denna blockad, att det försvårat möjligheten för svensk sjöfart att hålla sig uppe på dessa områden.

Ingen har begärt, mig veterligen varken interpellanten eller någon annan, att staten skulle *tvunga* våra sjömän ut på dessa resor mot deras vilja. Ingen har heller satt i fråga, att det skulle övas ett sådant tryck på redarna för att åter få denna verksamhet i gång, att man kunde säga, att staten därigenom tog parti. Men man har väl ändå rätt att begära, att staten icke vidtager direkt *hindrande* åtgärder, varigenom den sålunda verkar i motsatt riktning, varigenom den faktiskt understöder effektiviteten av denna blockad, som man från den andra maktgruppens sida naturligtvis icke alls erkänner, som man från dess sida förklarar icke vara något annat än en fortsättning i något ökad skala av vissa barbariska metoder, som redan förut varit använda vid detta fruktansvärda krig.

Det är klart för var och en, som vill se till verkligheten i dessa förhållanden, att man här icke kommer någon stans med tal om att det gäller att icke riskera våra sjömäns liv. Ingen människa begär, att denna risk skall tagas i större utsträckning än sjömännen själva vilja taga den. Härom har den senaste ärade talaren, min partivän från Göteborg, lämnat några värdefulla upplysningar, som väl hade förtjänt en plats i herr statsministerns förklaring, men som naturligtvis icke kommit in där. Vad som behöves är alltså blott att vi här i vårt land intaga samma rent neutrala hållning, även beträffande denna staten närliggande institution, som man gör i andra länder, sedan den första förvirringen något lagt sig. Herr statsministern upplyser själv om att man i Danmark vidtagit vissa åtgärder från den 16 februari, så att man beviljat premier från fall till fall utan att man upprättat någon fullständig

premietariff. Vad skulle hindra vår krigsförsäkringskommission från att förfara på samma sätt? Kan någon säga annat än att det skulle ha varit ett fullt neutralt och opartiskt förfarande, om regeringen uppmuntrat den att gå så till väga? Det har vidare också upplysts i herr statsministerns redogörelse att i Holland regeringen efter den 17 februari tillåtit vissa fartyg att resa över till England.

*Svar å interpellation.
(Forts.)*

Nu säger man: är det då meningen, att vi skola sätta både människoliv och båtar på spel för att få hem en del överflödiga livsvaror? Nej, så ligger icke saken. När man så resonerar, så är det blott ett försök att förvända synen, och jag fruktar, att det försöket icke gjorts fullständigt bona fide. Ty förhållandena ligga ju så, att det är av högsta vikt att sjöfarten hålles i gång för att få hem de för vår industri och för vår folkhushållning *ofantligt viktiga* varor, som ligga lagrade i engelska hamnar, eller på svenska fartyg i engelska hamnar. Naturligtvis kan man säga, att det även är ett intresse från den engelska sidan härvid, nämligen att icke all sjöfart inskränkes till, att de svenska fartygen gå hem därifrån med våra varor och sedan icke vidare komma igen. Man måste ju förstå, att man på den sidan säger så: ja, vi skola släppa fram de här fartygen, men då får det icke vara meningen, att ni för framtiden skall alldeles upphöra med eder sjöfart hit. Och när de då ha att hålla sig till ett sådant faktum som krigsförsäkringskommissionens förfarande i detta fall, så är det verkligen icke underligt om det möter svårigheter för oss att få hem — kanhända icke lyxvarorna — men sådant som vi verkligen oundgängligen behöva. Det ena betingar det andra, det ena hänger ihop med det andra, och genom det förfarande, som man här med skenbart oskyldig min förordar, försvårar man ytterligare provianteringen av vårt land och vår industri. Detta är ju ett tillvägagångssätt, som det synes mig att man med rätta har skäl att klandra; men det har nu här försvarats av herr statsministern.

Det vill också synas mig alldeles klart, att dessa åtgärder, som nu från krigsförsäkringskommissionens sida ha vidtagits, stå i den mest skriande motsats till hela den lagstiftning, som i en hast genomfördes i början av februari för att möjliggöra höjningen av dessa premier, så att krigsförsäkringskommissionen skulle kunna fullfölja sin verksamhet. Å ena sidan viftar man med att man för sjöfartens upprätthållande skyndsamt ökar möjligheterna till att sätta sådana premier, som svara mot risken — man skall underlätta sjöfarten på det sättet, säger man — men å andra sidan klipper man samtidigt av på ett sätt som visar, att vad man sade kanske mera var en gest än en verklighet.

Ja, det nämndes — jag tror det var av herr statsministern — att man icke omedelbart kunde komma till rätta med vissa andra åtgärder beträffande dessa frågor, nämligen försäkringarnas höjande för sjöfolket. Detta krävde förhandlingar med försäkringsbolagen o. s. v. Jag får uppriktigt bekänna, att så länge har denna risk på sjön förelegat för de svenska sjömännen, att det hade varit

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

regeringens ovillkorliga skyldighet att i denna sak handla raskare med tanke på sjöfolkets liv och icke enbart lita till att allt skulle gå den vanliga tågordningen för att få förbättringar till stånd. Och när nu den förutsedda skärpningen av undervattensbåts-attentatspolitiken kom — ett tillvägagångssätt, vilket, såsom herr Thore mycket riktigt anmärkt, riktar sig *mycket mera mot de neutrala* än mot de krigförande av den andra maktgruppen — då hade det väl varit ännu mera angeläget att omedelbart söka råda bot för det missförhållandet, att våra sjömäns liv äro så oerhört lågt försäkrade som de för närvarande äro, och att verkligen taga itu med denna sak på ett annat sätt. Jag kan omöjligen godkänna den långsamhet, som i detta fall präglad åtgärderna, när man jämför den med att regeringen i andra avseenden kunnat såsom sig bör någon gång handla raskt, åtminstone när det gällt att få till stånd lagar, som den själv är angelägen att komma i besittning av.

Det har här rekommenderats, att man skall bara »vänta och se». Jag trodde icke, att herr Lindman var en så god anhängare av denna maxim, som ju har sin lilla särskilda historia i det nu pågående kriget. Men uppenbart nödvändigt är, att en sådan institution som krigsförsäkringskommissionen *icke* får stanna vid att slå bommen för och bara vänta tills det blir riktigt tydligt för alla, huruvida denna undervattensbåtsblockad kring Englands och Frankrikes kuster är något, som verkligen i nämnvärt högre grad än förut försvårar sjöfarten eller icke. Det måste från vårt land, lika väl som från Danmark och Norge, göras försök, som visa, att det verkligen finnes hos oss en *vilja* här och var att söka upprätthålla dessa förbindelser västerut, trots de folkrättsstridiga åtgärder, varigenom man vill försöka hindra desamma. Om sådana försök göras, och när de göras, ha vi rätt att begära, att statsmakten icke indirekt, genom åtgärder av krigsförsäkringskommissionen, söker hindra deras genomförande. Det kommer med nödvändighet att bli en viss osäkerhet i premiesatserna, men det får jag säga, att under tider som dessa får det icke vara någonting avgörande, att dessa premiesatser komma att bli osäkra. Det är så mycket annat som är osäkert, och det är sannerligen icke något, som för Sveriges rikes väl eller ve är avgörande, om det skulle bli någon felräkning på dessa premiesatser, då det ju är väl bekant, att det finnes betydande garantisummor, som svara för, att försäkringarna komma att utgå.

Jag vill till sist icke lämna denna plats utan att hava för min del nedlagt den allra skarpaste gensaga emot, att en talare i herr Lindmans ställning tillåter sig att här i kammaren sänka sig ned till den lägsta högerpressens nivå genom angrepp av personlig art mot en motståndare. Denna högerpressens nivå har blivit allt värre och värre under de tillspetsade förhållanden som nu råda. Den som i likhet med mig dagligdags har en viss barometer över, hur det skrives på de hållen i landet, i den massa av anonyma smädelse- och hotelsebrev, som man får mottaga, den som ser ökningen av dessa under senare tider, den har ju en känsla av att vad som här kunde göras, det borde göras, icke minst från herr Lindman per-

sonligen, för att förhindra ett sådant ansvarslost nidskriveri mot människors heder och ära, som pågår i en del av högerpressen. Men herr Lindman har i stället föredragit att göra sig likställd med de personer, vilka författa artiklar av sådan personligt kränkande art. Jag hade verkligen icke väntat, att detta skulle vara det sätt, varpå högerpartiets ledare i denna kammare höjer tonen i våra debatter.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Herr Adelswärd: Herr talman! Den ärade representanten på Göteborgsbänken riktade i sitt anförande nyss, bland annat, en fråga till mig, som jag skall be att få besvara.

Han frågade, om någon fartygsägare beklagat sig över förändringarna i försäkringskommissionens verksamhet. Jag kan därpå helt kort svara, att detta är verkligen förhållandet. Det har från flera håll kommit klagomål över denna förändring i kommissionens verksamhet. Han relaterade åtskilliga fall, då fartyg blivit sänkta i U-båtszonen, — det är en sak, som är oss alla bekant — och jag vill till det endast lägga det intressanta faktum i detta sammanhang, att, såvitt känt är, icke ett enda människoliv vid dessa tillfällen blivit spilt.

I övrigt ber jag att få hänvisa den ärade talaren, beträffande hans övriga invändningar, till vad jag sade i mitt första anförande, ty där finner han redan svar.

Jag ber därefter att få rikta mig till representanten på Stockholmsbänken, som nyss hade ordet. Beträffande det lilla han sade i sak, ber jag att få upptaga endast följande. Han frågade mig, om jag ansåge, att man skulle tvinga sjöfarten att vara i gång. Jag svarar därpå, att det har jag aldrig påstått. Jag har talat om, hur önskvärd och nödvändigt det är för våra näringar och vår existens, att denna sjöfart uppehålls, och jag har vidare sagt, att man därför kan fordra, att krigsförsäkringskommissionens verksamhet uppehålls. Det är, vad jag sagt.

Han ville sedan göra troligt, att jag önskat, att importen av vin och andra lyxartiklar skulle befordras, att i vad jag sagt låge ringaktning för människoliv, att jag gärna skulle se, att en verksamhet uppehölls, varigenom människoliv skulle förloras. Jag säger till det liksom till mycket annat, som han samtidigt yttrade, att, om han vill göra sig besvär att efteråt läsa i protokollet, vad jag sagt och han svarat, skall han finna, att det hänger bra litet tillsammans. Jag anser mig därför icke vidare behöva gå in på de s. k. sakliga invändningar, som han gjorde.

Men det må tillåtas även mig liksom den förre talaren att något beröra *formen* för det svar, han riktade till mig. Han talade, som herrarna hörde, om, att jag hade tappat huvudet, att jag såg rött, att jag icke hade omdömesförmåga o. s. v. Han använde ett gammalt dåligt skämt, som vi alla sett många gånger i tidningarna, om »la reconnaissance de l'estomac». Jag vill vädja till eder, mina herrar, i denna kammare: anse ni, att någon kan känna sig uppfordrad att på angrepp i den formen ge något svar alls? Jag förstår, att den ädle

Svar å interpellation.
(Forts.)

amiralen hade ont om sakliga motiv för att besvara, vad jag sagt, det förstår jag, men jag förstår icke, att han icke håller sig för god att vilja draga ned diskussionen i detta rum till en nivå, som ej är överensstämmande med ett ordbyte mellan hyfsade män.

Då jag nu en gång har begagnat tillfället att ge en replik åt denne representant på Stockholmsbänken — jag skall ej ofta komma att göra det, helst aldrig mer — skall jag be att få erinra om något, som jag under den tid, jag varit i denna kammare, flera gånger observerat. Han brukar i ytterst ohöfelig och skarp ton replikera personer inom kammaren, som på något sätt gjort en anmärkning mot honom och hans parti, som han ej finner vara lämplig eller passa sig. Han uppträder i en skolmästrande ton mot dessa. Han har även vid några tillfällen och jämväl i dag uppträtt i denna ton mot mig. Men jag ber att få säga honom, att han borde undvika att tala till andra i en tillrättavisande ton om politisk moral och politisk takt. Den ädle amiralen är så väl känd i denna kammare, att ett sådant uppträdande ej kan åstadkomma annat än göra honom själv löjlig — vilket jag för min del icke har något emot — men jag tror, att han gjorde klokt i att upphöra med detta, och jag för min del ber att för framtiden slippa bli föremål för hans moralpredikningar.

Hans excellens herr statsministern *H a m m a r s k j ö l d*: Jag ber att få yttra några ord med anledning av vad som blivit sagt här av interpellanten och vissa andra talare.

Till en början vill jag med avseende å herr Törnkvists anförande nämna, vad vår minister i Köpenhamn inrapporterat den dag jag angav, nämligen den 15 februari: Styrmännens och sjömannens fordringar gå ut på följande. Först är det krigstillägg och så dubbelt krigstillägg i vissa zoner, och så förekommer för det tredje: »Dessa villkor gälla icke för resor inom den proklamerade krigszonen, var till organisationerna överhuvudtaget icke kunna förplikta sina medlemmar.» Det är rapporten.

Något starkare uttryck förekomma i den danska tidningen »Politiken». Det heter där: »Disse krav gjaldt dog ikke Farezonen, hvor man overhovedet ikke vilde sejle.»

Det är de sista underrättelser jag haft, och dem anförde jag, emedan de äro betecknande för möjligheten att vid en tidpunkt senare än den, då interpellationen framställdes, åstadkomma sjöfart från Danmark till den farliga zonen.

Vad interpellanten angår, har han nu helt och hållet lagt om syftet med interpellationen. I den mig tillställda interpellationen heter det, att interpellanten ej skulle tillåta sig att beröra sakens utrikespolitiska betydelse och de betraktelser den kunde ge anledning till ur synpunkten av vår opartiska neutralitet, men att »reflektionerna härvidlag göra sig själva». Då ville interpellationen bli betraktad uteslutande ur den synpunkten, att krigsförsäkringskommissionen genom sin verksamhet eller underlåtenhet förhindrat sjöfarten. Nu återigen, i dag förklaras, att kommissionen varit skäligen vanmäktig i detta hänseende. Den skada, som kommissionen förmenas ha

gjort genom sitt förfarande eller underlåtande, skulle i stället vara, Svar å interpellation.
(Forts.)
att kommissionen gjort en demonstration, således en handling av politisk natur. I förbigående vill jag säga, att, om med den möjlighet till försäkring av fartyg för resor mellan Sverige och England, som interpellanten omtalat, åsyftas den billiga försäkring, som under Englands auspicier tillhandahålles, är han bättre underrättad än jag. Enligt de underrättelser, jag fått, gäller denna försäkring icke dessa router, utan uteslutande router på andra sidan om England.

Vad krigsförsäkringskommissionen skulle hava felat, är alltså enligt den sista versionen, att krigsförsäkringskommissionen gjort en demonstration. Nu hade det just varit att göra en demonstration, och att idka otillbörlig politik, om kommissionen förfarit vare sig i den ena eller den andra riktningen med hänsyn till något annat, än till det som krigsförsäkringskommissionen har att tänka på i sitt bedömande av riskerna.

Jag har förut påpekat, att interpellanten drog in i sin dom över den förment bristande neutraliteten icke blott Sveriges regering utan även vissa andra länders regeringar, vilka gjort mer i klandrad riktning än den svenska regeringen. Nu nödgas jag konstatera, att den ärade interpellanten dragit in under samma dom också den svenska riksdagen, vilken i sin skrivelse, som jag anförde, uttryckligen förklarat, att vid denna väsentligt ökade fara, vid detta väsentligt ökade ansvar för staten måste noga tillses, att premierna beräknas i förhållande till den ökade faran. Det är ju aldeles riktigt, och den tesen kan vem som helst skriva under, att krigsförsäkringskommissionen ej bör driva utrikespolitik. *Just därför* bör kommissionen avhålla sig från att vare sig försäkra eller underlåta att försäkra av hänsyn till, hur det kommer att uppfattas i utlandet. Jag ber härvid att få med tillfredsställelse annotera den skarpa dom, den ärade interpellanten uttalat över vad han kallade »privat utrikespolitik».

Herr Branting spelade på en annan sträng och talade något mera i överensstämmelse med interpellationens ursprungliga syftning, när han beklagade att sjöfarten kommit att genom kommissionens förhållande bli inställd. Han citerade mitt anförande såsom bevis för, hur mycket riktigare man förfarit i andra länder: huru Danmark återupptagit krigsförsäkringen omkring den 16 februari och huru Holland den 17 februari, om jag minns rätt, givit tillåtelse för några fartyg att gå till England. Men då glömde herr Branting, att vår krigsförsäkringskommission har *tidigare* än Danmark upptagit krigsförsäkringsverksamheten även beträffande den farliga trakten. Och vad jämförelsen med Holland angår, ha vi icke haft något förbud att återtaga, ingen tillåtelse att giva, ty vi ha i motsats mot den holländska regeringen aldrig förbjudit fartyg att gå till England, om hjärtat bjuder dem därtill.

Jag fäster mig icke vid de antydningar — för att använda ett mycket lindrigt ord — i fråga om bristande god tro i min framställning, vilka kommo fram i herr Brantings anförande. Men jag *måste* fästa mig vid, att han liksom herr Adelswärd med mycken styrka spelade på den strängen, att vi med avseende å krigsförsäkringsverk-

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

samheten brustit i neutralitet. Om den saken kunnat vara tvivelaktig förut, borde det väl ej ha behövts mera än en enkel hänvisning till, att Danmark och Holland ha uti ifrågavarande avseende syndat — om det vore att synda — mycket mera än vi, eftersom det ena landet avbrutit krigsförsäkringen under längre tid än vi och det andra, Holland, rent af förbjudit sina fartyg att gå ut. Jag tror mig också i mitt första anförande, i svaret på interpellationen, ha uppvisat, huru fullständigt grundlös denna tillvitelse är.

Herr Adelswärd nämnde i det sammanhanget, att den svenska regeringens utrikespolitik vore så synnerligen suspekt, därför att den ibland finge bifall från ett håll och däremot icke från ett annat och, som han uttryckte sig, ständigt desamma. Därvid anförde han givetvis endast sådana fall, som passade för den satsen, som skulle bevisas, nämligen att vi äro i viss riktning oneutrala. Herr Adelswärd nämnde ett par exempel på dylikt oneutralt beteende. I båda dessa fall är jag nog lycklig att kunna konstatera, att utlandet icke mig veterligen haft samma stränga uppfattning av neutralitetens förpliktelser, som man tycks ha här i Sverige. Historien med Kogrunds-rännan, att dess stängning skulle vara neutralitetsvidrig, ha vi fått höra talas om från vissa håll inom Sverige under månader, sedan det närmast intresserade utlandet redan ställt sig tillfreds i detta avseende. Och vad den mycket omtalade noten till presidenten Wilson angår, så har jag mig icke bekant, att från amerikansk sida yttrats något som helst missnöje med densamma; att döma av tidningarna har på en del ententehåll t. o. m. antytts en viss tillfredsställelse därmed.

Emellertid vill jag fästa uppmärksamheten därpå, att genom de antydningar om eller beskyllningar för att vår krigsförsäkringsverksamhet skulle vara oneutralt lagd, som här framställts, kastas skugga icke blott på oss själva utan även på andra. Vi här i Sverige äro ju tyvärr sedan någon tid vana vid att se vår neutralitet och våra avsikter misstänkliggjorda inom landet, icke mindre utan stundom mer än t. o. m. från de mest intresserade utländska håll. Denna gång har man emellertid gått något längre. Denna gång har man också kastat skugga på andra neutrala länder, vilka om möjligt ännu mindre än vi förtjäna en sådan behandling. Emot detta att man kastar skugga på andra neutrala länder, anhåller jag att få begagna tillfället att inlägga en bestämd gensaga.

Herr Hallendorff: Herr talman, mina herrar! Jag tillåter mig först hemställa, huruvida det icke kunde vara lämpligt på alla sidor att spara på de mycket indignerade orden, ty det är väl ändå så — och det vill jag särskilt rikta till den ärade talaren på Stockholmsbanken — att om det är fråga om att frambringa någon samling av personliga angrepp, anonyma eller icke anonyma, så äro alla partier i stånd att prestera rätt vackra citat. Jag tror, att det i det fallet syndas på den ena sidan lika mycket som på den andra.

Beträffande det yttrande, som nyss väckte så mycken förar-

gelse, tillåter jag mig säga, att om en, åtminstone efter mångas mening, så framskjuten man som friherre Adelswärd uttalar några ord, så är han väl så pass duktig karl, att han står för dem, även om man sedan citerar dem ironiskt. Jag kan icke se, att ett sådant ironiskt citat skulle kunna tolkas som ett »nedrigt personligt angrepp», eller huru orden föllö sig.

Vad så den ärade friherren här yttrade om neddragandet av den politiska tonen i denna kammare, föranleder nog den reflektionen, att det finnes nog åtskilliga andra håll, mot vilka denna anmärkning torde böra riktas. När den ädle baronen talar om den högst märkvärdigt skolmästrande ton, för vilken han blivit utsatt, tror jag, att vi äro ganska många här, som skulle kunna stå till tjänst med adresser på personer, som tillhöra herr Adelswärds eget parti eller ett annat, som ganska nära samverkar med detta parti, och vilka sannerligen icke bruka spara på skolmästrande ton gentemot andra. Jag får verkligen säga, att detta är en anmärkning som herrarna på den andra sidan böra själva beakta. Det kan ju icke hjälpas, att det ibland blir svar på tal, och stundom ganska skarpt, men då får man försöka hålla god min i elakt spel, när man själv givit sig in i det.

Det har förefallit mig, som om efter det sakligt utredande och innehållsrika anförande, varmed hans excellens statsministern har besvarat interpellationen, det knappast i sak har förekommit något nämnvärt. Och alldeles särskilt tror jag, att vi allesammans konstaterade, huru interpellanten själv fick lov att göra en fullständig frontförändring med avseende på interpellationens läggning, när han hade den lilla oturen att efter detta svar bli tvungen att taga till orda.

För egen del tänker jag icke alls giva mig in på någon saksdiskussion, som jag erkänner mig icke ha några förutsättningar för. Men jag kan icke underlåta att framföra en anmärkning, som kom för mig häromdagen, då jag råkade sitta och studera gammalt engelskt parlamentstryck. Jag stötte där på en episod, som föreföll mig i viss mån påminnande om det yrkande, som nu av interpellanten framförts. Det var så, att det var någon krigisk förveckling nere vid Svartahavskanten i Kaukasus, och under det denna pågick begav sig ett engelskt fartyg med saltlast till den hamn, där förvecklingen pågick, blev taget av den motsatta sidan samt kondemnerat etc. Detta väckte en storm av ovilja i engelska underhuset. Dåvarande premiärministern lord Palmerston var då nog vanvördig att ironiskt anmärka, att salt brukade ju betecknas som symbol av gott förstånd, men i detta fall var så icke alls förhållandet, ty fastän havet var öppet för vem som helst och ägaren till saltlasten kunde ha gått vilken väg som helst ut till otaliga andra hamnar, så skulle han ovillkorligen gå just till denna hamn, i denna osäkra trakt. Och han undrade, huruvida icke däri låg en viss avsikt att på något sätt inblandade regeringen i den pågående konflikten.

Nu vare det långt ifrån mig, att jag på något sätt skulle vilja insinuera, att en så fredsälskande och framför allt en så neutral

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

man — »reflektionerna göra sig själva», jag citerar — som friherre Adelswärd skulle vilja på något vis medverka till något liknande här. Ingalunda. Och det är naturligtvis icke så, att havet för närvarande är öppet och att alla hamnar stå öppna. Men det kan ändå icke hjälpas, att man finner något underligt i detta ivriga betonande just nu av att sjöfarten i en viss riktning ovillkorligen skall komma till stånd, även om staten finner stora betänkligheter däri.

Jag föreställer mig, friherre Adelswärd, att om det inträffade, att vi komme resande vägen fram och några bångstyriga individer råkat i vilt slagsmål på ömse sidor om vägkanten samt bombarderade varandra med alla möjliga projektiler, så skulle vi tycka det vara litet obehagligt att passera förbi där. Nåja, när man kommer i lyxautomobil, då kanske risken icke är så stor, och om man har tillräcklig auktoritet, så kanske man kan stiga ur automobilen och försöka få bråkmakarna att taga reson. Jag föreställer mig, att exempelvis de gamla baronerna till Adelsnäs, som likt kungar regerat sina vidsträckta besittningar, skulle med god framgång kunnat förfara på det viset. Men om det nu är så, att det rätt och slätt är småbrukaren Svensson, som kommer från marknaden i staden och har med sig en del nödvändighetsvaror, som han köpt där och som han är alldeles tvungen att få med sig hem, eller om han skall bege sig till marknaden för att avyttra sådana varor, då undrar jag, om han icke skulle vara något tveksam att passera det där stället, där slagsmålet pågår. Jag skulle icke alls tycka, att det vore så oklokt, om han i ett sådant läge dröjde med sin resa eller åtminstone såg sig om efter en annan väg, på vilken han kunde komma förbi detta ställe och därigenom slippa att få sig själv, sin häst och sina saker fördärvade. Jag funne det mycket naturligt. Och icke bör man betrakta ett sådant förfarande såsom något som helst erkännande från hans sida, att någondera av dem, som ställt till detta uppträde på landsvägen, hade därmed förfarit rätt och riktigt.

Över huvud taget ser jag därför icke något praktiskt klokt sammanhang i den framställning, som här blivit gjord.

Nu gjorde friherre Adelswärd i slutet av sitt första anförande några anmärkningar om, att de, som leda vår politik icke skola göra sig några illusioner om att uppfattas med så stort gillande på den ena eller andra sidan därute. Mina herrar, jag har verkligen trott, att Sveriges utrikespolitik icke dikteras efter den måttstocken, huru mycket applåder man skulle få från den ena eller den andra sidan, utan att det måste vara vida mer reella motiv, som bestämma över densamma.

Herr Thore: Herr talman! Jag vill icke förlänga denna debatt genom att ingå på något närmare bemötande av vad herr Törnkvist från Göteborg anförde. Men när han intygade sjöfolkets vilighet att gå till sjöss under nu rådande förhållanden, så måste jag därpå svara ett par ord. Jag vet icke, huruvida herr Törnkvist kan tala i sjöfolks namn; i varje fall lär han icke kunna göra det, om han med sjöfolk menar alla, som gå till sjöss, såväl befäl som man-

skap. Och om det nu skall gälla manskapet eller närmare bestämt sjömans- och eldareunionen, så skulle jag förmoda, med kännedom om att herr Törnkvists befattning med denna yrkesklass är av särdeles färskt datum, kanske sex månader, kanske mindre, att herr Törnkvist icke under den tiden hunnit med att pejla djupet av deras känslor och tänkesätt. Emellertid är det intressant att få konstaterat, att herr Törnkvist på det hållet har en del inflytande, som under fredliga förhållanden möjligen kan utökas för att inverka på sjöfolket, så att sjöfarten kan fortgå regelbundet.

Herr Adelswärd omnämnde, att vissa redare skulle ha beklagat sig över att krigsförsäkringskommissionen icke i tillräckligt god tid hade fått förhållandena ordnade. Han nämnde inga namn, och så länge ingenting definitivt i den saken blivit uttalat, har jag den bestämda uppfattningen, att något klagomål från det hållet knappast kan antagas ha framkommit.

Det sades vidare, att de fartygssänkningar, som jag tillåtit mig omnämna, hade försiggått utan att något svenskt sjöfolk därvid hade gått förlorat. Jag tror icke, att man kan så bestämt uttala sig därom, därför att man har ännu icke fullständiga underrättelser från alla dessa fartyg. Men det är i alla fall olyckor, som inträffat till sjöss, och om också icke svenska fartygsbesättningar gått förlorade, så är detta fallet så mycket mer särskilt med norska besättningar. Jag har klippt ur meddelanden härom i tidningarna just från den tidpunkt, då herr Adelswärd framställde sin interpellation, för att se huru det förhöll sig härmed. Emot det holländska ångfartyget Gamma öppnade den 7 februari en undervattensbåt eld med kanoner, varefter den sänktes med bomber. Norska ångfartyget Mediva sänkt vid engelska kusten; tre man dödade vid explosionen. Danska ångaren Lars Kruse torpederad; 17 man omkomna, en räddad. Norska ångaren Solbakken sänkt; en man av besättningen drunknad, en man avlidit av köld, kaptenen och 14 man av besättningen saknas. Norska ångarne Ellavore och Hargard ha sänkts; kaptenen på Ellavore har räddats, styrmannen och 11 man saknas. Norska ångaren Ida beskjuten och sänkt; 2 man dödade och 5 sårade.

Man kan ju säga, att på våra svenska fartyg ha besättningarna haft större tur eller kanske blivit bättre behandlade, men jag tvivlar på, att om herrar Adelswärd och Branting få sin vilja fram och vår sjöfart sättes igång så som de vilja, svenska sjömän i fortsättningen kunna beräkna att få en mera gynnsam behandling än sjöfolket å de norska och de holländska fartygen.

Uppgiften att våra svenska fartygsbesättningar hade blivit räddade fick herr Adelswärd nyss från en bekant skeppsredare och partikamrat till honom i första kammaren. Jag kan då icke underlåta att stryka under det förhållandet, att denne skeppsredare har sina fartyg liggande i svensk hamn och alltså färdiga att när som helst sättas i trafik på England. Det skulle kanske vara lämpligt att till att börja med göra ett försök med dessa fartyg. Man kan ju härvidlag hänvisa till ett ordspråk, som herr Adelswärd antag-

Svar å interpellation.
(Forts.)

Scar ä inter- ligen känner till, ett engelskt ordspråk, som lyder: »Charity begins
pellation. at home».
(Forts.)

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag begärde ordet av en särskild anledning, när jag med stor uppmärksamhet åhörde herr statsministerns anförande och också ser herr finansministern närvarande. Jag tillät mig härom dagen att rikta en vädjan till herr finansministern rörande sjömännens försäkring. Nu återkommer i dagens debatt med stor styrka från det hållet, från regeringsbänken och regeringsbänken närstående t. ex. herr Lindman, talet om »gryn heten» att föra sjömännen ut på havet. Vi skola taga »hän-syn till de svenska livet», vi skola iakttaga »humanitära hänsyn», säges det från båda dessa håll. Det är ju, mina herrar, som om vår avsikt vore att driva ut svenska sjömän mot döden. Så är icke förhållandet. Men ni, mina herrar, som med sådan styrka hävda detta, vad skulle väl enkel bjudande logik säga er, om icke detta: vi skola göra *allt* vad i vår förmåga står för att, i den händelse de svenska sjömännen komma i denna fara, också *försäkringen* skall vara tillfyllest. Jag tillät mig då att rikta en vädjan till herr finansministern att icke allenast, som han gjorde i den kungl. propositionen, tänka på den *döda* materielen utan även på *svenska sjömans liv* och att den svenska staten giver skydd åt deras gärning i denna tid.

Eftersom detta upptagits med sådan styrka från regeringsbänken, vågar jag, trots att det kunde tolkas nästan som en ny interpellation, till finansministern rikta den frågan: *vad gör regeringen i denna sak?*

Vi sågo i tidningarna helt nyligen, att de underordnade myndigheterna tyckas ha den meningen, dels att det skall bli förnyade förhandlingar med redarna, dels att bestämmelserna om olycksfallsförsäkring, som skola träda i kraft 1918, skulle tillämpas redan nu. Jag hör till min glädje, att herr finansministern har begärt ordet, och jag hoppas, att han skingrar den uppfattningen, att det endast är denna lilla obetydliga handling, som från regeringen avses. Har man så starkt hävdad nödvändigheten att tillvarataga svenska sjömansfamiljers ställning och svenska sjömans liv, då är det också dubbel förpliktelse att tillse, att försäkringen blir av tillfredsställande beskaffenhet.

Ett annat ord med anledning av herr statsministerns uttalande! Jag tror, att kammaren uppmärksammade, hurusom herr statsministern fick, än genom konsulerna och än på annat sätt — upplysningarna komma naturligtvis genom utrikesdepartementet — reda på vad man gjorde i Danmark och Norge. Och man fick den omedelbara frågan ställd: *har beträffande denna mycket viktiga fråga, som utan tvivel får över sig en politisk färgton, något samarbete ägt rum med Danmark och Norge?* Har man gjort några som helst ansträngningar att försöka framgå med en nordisk gemensamhetspolitik, då det gäller de vatten, som de tre länderna måste befara gemensamt. Jag ser saken så, att ju längre kriget

lider, ju hårdare trycket utifrån blir, desto betydelsefullare är det, att varje sleg i vår utrikespolitik ingår som ett led i det system, som skall vara en nordisk utrikespolitik. Om icke de tre staterna stå så starkt samlade som möjligt, så komma de, om trycket blir hårdare, kanske att drivas att glida så isär, att det för samtliga blir ökade svårigheter och bekymmer.

Det hade därför varit önskligt, att man haft den förvisningen, att regeringen beaktat denna synpunkt och velat beträffande denna sak iakttaga den samverkan i Norden, som jag är fullkomligt övertygad om att i varje fall flertalet i denna kammare önskar skall förefinnas.

Herr statsminister, vad kan resultatet bli? Faktiskt är — och jag kommer till det senare — att vi gå på *olika* vägar beträffande denna speciella sak. Vi protesterade från början gemensamt, hur naturligt hade det icke varit, om vi fortsatt gemensamt beträffande de faktiska åtgärderna? Om vi icke stå enade, kunna vi beträffande denna sak drivas ut på vår ensamma svenska linje, och de andra staterna gå en annan väg. Jag tror icke, att resultatet kan bli annat. Bevars väl, det är ju den underordnade krigsförsäkringskommissionens åtgärd detta, men man ser, att herr Lindmans fingrar varit med, och naturligtvis har regeringen här varit den ytterst bestämmande.

Ett ord beträffande vad som sagts om neutralitetspolitiken. Herr statsministerns bevisföring gentemot herr Adelswärd var den, att icke bara Sverige gör på detta sätt, utan faktiskt ha också Danmark och Norge förfarit på det viset. Jag undrar, om herr statsministern, när han så framställde saken, gav en fullt objektiv bild av läget. Såvitt jag uppfattat det, utgår vad Norge beträffar — det är i varje fall uppgifter som jag erhållit — försäkringen till oförändrat belopp. Vad Danmark beträffar, så gäller det icke allenast England utan hela den transoceana sjöfarten. Man har således där förfarit lika beträffande England och Amerika. Vad Sverige angår, så blir det, när en resa tur och retur drager 30 % premier, i själva verket nästan detsamma som ett förbud. Det är ju alldeles enorma premier, som där uppsätts. Således vill jag säga om herr statsministerns framställning där, att jag är mycket tveksam, om han gav en verkligt objektiv bild.

Även ett ord om herr Lindmans anförande. Jag skall här icke ytterligare beröra hans personliga angrepp, då ju kammaren själv med sådan styrka reagerade, när den ärade talaren begick sin grova förlöjning. Men då han talade om att herr Adelswärd tappat huvudet o. s. v., så må man väl säga, att sin självbehärskning förlorade herr Lindman fullständigt. Men vad jag skulle vilja säga är det, att herr Lindman med detta citat, med dessa inkast, med hela den läggning han gav sitt anförande och med den karrikatur han gjorde av herr Adelswärds framställning, avslöjade en viss hätskhet i sinnelaget, som kastar en tråkig dager över hans arbete i dessa angelägenheter.

Det kan icke ha gått honom förbi, att det centrala i herr

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.

(Forts.)

Adelswårds framställning var, att sjöfarten avstannat genom *statsmaktens* åtgärder. Det är detta — icke att rederierna vart och ett för sig kunna lägga upp, utan att genom statens direkta eller indirekta åtgärder ett kontinuerligt fortvarande avstannande av sjöfarten sker — det är detta, som var det centrala och anmärkningsvärda, och det är alldeles oriktigt att säga, att den riktiga neutralitetspolitiken är just den, som vi föra. När staten inblandas med dess auktoritet och med dess ställning, och den direkt eller indirekt hejdar sjöfarten fortvarigt, då kommer det officiella momentet in. Det är något helt annat än när företaget, rederiet bedriver en sådan handling.

Med vad jag sist skulle vilja säga, det är, att hela den läggning herr Lindman gav sitt anförande måste för många av oss framkalla det spörsmålet: är en man, som inför kammaren i en så allvarlig situation giver tillkänna en sådan uppfattning, är han den, som skall ha ett bestämmande inflytande på det förberedande stadiet och nära den slutliga instansen rörande Sveriges faktiska neutralitetspolitik? Ty så är dock förhållandet. Med herr Lindmans ställning i kommissionerna, vare sig det gäller industrikommissionen eller handelskommissionen, med den ställning herr Lindman och hans närmaste intaga till regeringen, är det med bekymmer vi måste se, att han har den uppfattning, som han så offentligt deklarerat i kammaren.

Där är en krets av män, som 1911 på grund av det uttalande, folket i val gjorde, förlorade sitt tidigare politiska inflytande, förlorade greppet över svensk statsstyrelse. Händelserna 1914 och därefter ha medfört, att dessa män söka på vägar och bakvägar återfå sin ställning. När de så tillika avslöja sitt kynne, herr Lindman gjorde det i dag, gripes man av oro och bekymmer över att de tillåtas utöva ett bestämmande inflytande över vad som sker. Vi erforo det allvarliga häri året 1915 med allt av handelspolitisk natur det förde i släptåg; nu erfara vi att herr Lindman varit med om denna sak, och i pressen går i dessa dagar rykten, att herr Lindman och hans närmaste äro med också i än viktigare avgörande, och kanske de då skola få ett ödesdigert bestämmande över vad som stundar av livsavgörande beskaffenhet för vårt folk. Jag tror, att der önskan växer sig allt starkare, att *regeringen måtte stå fullständigt fri och obunden från dessa män och den av dem konsekvent förda politik, vars* verkningar vi måhända kunna få erfara till vårt lands skada.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *V e n n e r s t e n*: Herr talman, mina herrar! Jag anser mig skyldig att omedelbart svara på den fråga, som herr Palmstierna framställde med hänsyn till önskvärdheten av en snabb behandling av olycksfallsförsäkringsfrågan för befäl och besättning å våra ångfartyg under denna kritiska tid.

Det är verkligen så, att i detta stycke har man sökt handla lika raskt som ifråga om att skaffa större möjlighet till försäkring för

den döda materielen. Det ligger i sakens egen natur, att man icke kunde komma fram samtidigt med förslag i olycksfallsförsäkringsfrågan. Ett sådant är emellertid nu utarbetat och i dagens konselj taget, och jag skall be att med ett par ord få förklara det.

Svar på interpellation
(Forts.)

I riksdagens skrivelse anfördes, att riksdagen vill »i avseende å vad departementschefen uttalat angående nödvändigheten av att i vissa fall, i brist av annan betryggande anordning, krigsförsäkringskommissionen övertager olycksfallsförsäkring för befälhavare och besättning å de försäkrade fartygen, framhålla angelägenheten av att staten icke ikläder sig ifrågavarande försäkringsrisk i andra fall, än där det är utrett, att olycksfallsförsäkringen icke kan erhållas i den ordning, som hittills tillämpats». Detta är riksdagens, såvitt jag vet, enhälliga uttalande, byggt på ett lika enhälligt förslag från vederbörande utskott.

Nu måste man således göra en undersökning i detta stycke. Den blev också så snabbt utförd, som jag förmodar det över huvud taget är möjligt, och redan i onsdags inkom krigsförsäkringskommissionen till Kungl. Maj:t med den framställning, som herr Palmstierna här har berört. I denna framställning åberopades vissa undersökningar angående möjligheten att i den ordning, som hittills tillämpats, kunna fortsätta med försäkring. Det visade sig då, att de sex olycksfallsförsäkringsbolag, som tidigare varit i tillfälle att bedriva sådan försäkring, nu på grund av svårigheten att erhålla betryggande återförsäkring voro ur räkningen. Ett förslag om att ett sjunde bolag skulle träda i stället förefanns visserligen, men man ansåg, att här var det av vikt att nu skrida till ett realiserande av möjligheten för krigsförsäkringskommissionen själv att å statens vägnar övertaga denna försäkringsform.

Det återstår då att se, i vilken form, med vilka för befälhavare och besättning förbättrade villkor en sådan försäkring bör upptagas. I detta hänseende inkom krigsförsäkringskommissionen med ett förslag, som genom tidningarna redan blivit bekant. Detta förslag befanns visserligen icke till alla delar så betryggande, som jag för min del önskar att det hade varit, men icke desto mindre ansåg jag, att det borde så fort som möjligt tillämpas såsom ett minimum, på det att det icke måtte kunna sägas, att något underlätits för att förbättra de villkor, som tidigare gällt. Därför fick samtidigt som Kungl. Maj:ts beslut i frågan i dag fattades krigsförsäkringskommissionen i uppdrag att gemensamt med kommerskollegium skyndsamt inkomma med utlåtande, berörande bl. a. en i dag inkommen framställning från fartygsbefälhavareföreningen, som önskar bättre villkor än krigsförsäkringskommissionen föreslagit. Det förefaller mig således, som om man skulle kunna säga, att i detta fall all möjlig skyndsamhet iakttagits, och jag hoppas också, att resultatet skall visa sig bli tillfredsställande.

Till slut, herr talman, då jag personligen har att svara för det sätt varpå krigsförsäkringskommissionen fullgör sitt uppdrag, kan jag icke uraktlåta att vid detta tillfälle framhålla, att intet av det som skett synes mig giva stöd för det uttalande som här gjorts att

Sevar å interpellation.
(Forts.)

krigsförsäkringskommissionen vid utövande av sin verksamhet skulle hava vidtagit någon åtgärd som icke står i full överensstämmelse med vad kommissionen har att iakttaga på grund av riksdagens beslut och på grund av de föreskrifter som Kungl. Maj:t med riksdagens be- myndigande givit kommissionen.

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att till en början beträffande den slutreplik, som herr Branting i sitt anförande gav mig, få säga, att om man skulle mäta pressens hållning och pressens sätt att uttrycka sig efter mängden och beskaifenheten av anonyma skrivelser till motståndarna, kan jag försäkra herr Branting, att jag talar av egen erfarenhet, när jag säger, att då måste vänsterpressen hava mycket på sitt samvete. För övrigt vill jag icke tala om anonyma brev. Hos mig hamna de alltid sönderrivna i papperskorgen. Och de komma i ganska betydlig omfattning icke minst i dessa dagar. För övrigt vill jag endast konstatera, att om en högerman åberopar yttrande av en vänsterman, så är det icke bra, och det får icke ske. Men om en vänsterman, såsom herr Palmstierna nyss gjorde, uttalar om en högerman, att han går bakvägar, så går det mycket bra an, det är icke något att anmärka på. Var likställigheten finnes, överlåter jag till herrarna att bedöma. Herr Palmstierna har emellertid om mig uttalat, att jag går »vägar och bakvägar». Förlåt mig herr Palmstierna, vad finns det för tillstymmelse till bevis för den saken? Vad känner herr Palmstierna till därom? Är det något, så var god och träd fram i kammaren och säg ifrån, vad det är som herr Palmstierna har att i den vägen lägga mig till last. På rykten och prat bör man icke gå, men det är vad herr Palmstierna i detta fall just nyss gjorde, utan att någon allvarligare protest riktades däremot från hans meningsfränders sida. Jag vill nämna för herr Palmstierna, att med den fråga som vi nu syssla med, nämligen krigsförsäkringen, har jag icke något att skaffa. Jag sitter icke i krigsförsäkringskommissionen och har aldrig suttit i den. Jag har icke haft att yttra mig om huruvida krigsförsäkringskommissionen borde försäkra eller icke försäkra. Jag har icke haft tillfälle att uttala mig om huruvida den ändrade lagen om krigsförsäkring som helt nyligen kom till stånd borde givas den ena eller andra formen, utan jag har här såsom en intresserad riksdagsman uttalat mig i en fråga som enligt min mening berör vårt näringsliv i högsta grad, och det må vara min rätt, såsom vilken annans som helst, att få såsom riksdagsman uttala mig i en fråga, som här från olika håll förts på tal.

När herr Palmstierna om mitt förra yttrande säger, att det vittnar om hätskhet i sinnelaget, så kan jag icke begripa det, men det må vara förlåtligt, det kanske beror på min egen fattningsgåva. Jag har i sak yttrat åtskilliga anmärkningar mot den interpellation, som framställdes av herr Adelswärd och jag skall be att få återkomma till detta. Det är nämligen alldeles påfallande, att det som i interpellationens första del framfördes har man nu icke rört

så mycket vid. I denna interpellation gjordes nämligen det påståendet mot krigsförsäkringskommissionen, att denna skulle hava brustit i vad som vore dess plikt, i det att den, när det tyska U-båtskriget började på allvar, tvekade att lämna försäkring omedelbart. Det har emellertid av mig framhållits, att detta berodde på att lagen om krigsförsäkring var sådan, att kommissionen icke kunde lämna försäkring omedelbart utan att enligt min mening brista i uppfyllandet av sin plikt gentemot svenska statens intressen, vilka kräva av en sådan kommission att den icke ikläder svenska staten sådana risker som stå i bristande överensstämmelse med den försäkringspremie som kommissionen var berättigad att taga. Om i ett sådant fall t. ex. herr Adelswärd skulle ansett sig hava rätt att med de premier som då gällde taga försäkringar med iklädande av kanske mycket stora kostnader och ekonomiska uppoffringar för staten, så må det vara hans sak att säga det, men det är däremot icke rätt att säga, att krigsförsäkringskommissionen brustit i vad som varit dess åliggande.

Vad beträffar frågan om sjömännen och den risk som de taga, så är det alldeles klart, att med en sjömans hela uppgift och liv följer stora risker; det hava vi väl fått bevittna under den tid som gått, även före de sista dagarnas händelser, att så är fallet. Det ligger i sakens natur. Men då dessa risker hota att taga sådana proportioner, att det verkligen är betydande faror som sjömännen utsätta sig för, synes det mig, att man icke kan, såsom herr Branting uttryckte sig, endast säga, att man naturligtvis icke skall tvinga sjömännen att taga de risker, som de själva icke vilja taga. Ty är det verkligen så givet, att det beror helt på sjömännen själva, om de vilja taga dessa risker eller icke? Är det icke snarare så, att en sjöman känner sig förpliktad att följa sitt fartyg, då det av sin redare beordras till en hamn inom en farofylld trakt? Är det verkligen så, att man, om staten omedelbart hade lämnat försäkring, kan säga, att det varit alldeles beroende av sjömannens egen fria vilja, om han ville taga den risk som är förenad med en resa eller icke?

Beträffande sjömannens försäkring hava vi nu fått en upplysning, och jag vill säga om den, att det är alldeles självklart, att man hyser det största intresse för att sjömännen under dessa förhållanden erhålla en sådan försäkring, att när olyckan kommer, deras anhöriga dock få sådana ekonomiska fördelar, som åtminstone stå i något förhållande till den risk som det ålegat männen att ikläda sig. Jag vill emellertid framhålla, att vi icke äro betjänta med att blott hava en försäkring, utan det viktiga är själva sjömannens liv.

Nu har vidare herr Branting gjort ett uttalande — jag vet icke om det var med anledning av ett yttrande av mig, men i varje fall hänför det sig till ett sådant — att när man talar om att icke taga försäkring av lyxvaror, så skulle det icke vara fullt in bona fide. Att säga, att det icke är in bona fide betyder att man brister i god tro, och det är icke ett vidare vackert

Scrar å interpellation.
(Forts.)

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

uttalande. Det synes mig emellertid, att den framställning, som i detta sammanhang gavs av den ärade talaren själv, dock icke heller borde kunna undandraga sig att falla under anmärkningen att icke vara fullt in bona fide, ty om jag uppfattade honom rätt, så sade han, att det väl var av en ofantlig vikt att få hem de varor, som ligga lagrade på andra sidan. Om staten icke meddelade försäkring, kunde man icke få hem dem, och det försvårade i hög grad vår proviantering. Jag vill då säga, att jag har i min hand en liten artikel ur tidningen Socialdemokraten för den 17 februari, d. v. s. för helt få dagar sedan, i vilken det talas om villkoren för speciellt skandinaviska och holländska fartyg att få återvända från England. I detta meddelande, som kom från Norge, framhålles det, att svenska fartyg i engelska hamnar skulle få gå hem till Sverige med kol- och koks-laster. Det är alltså icke i allra ringaste mån tal om, att engelska regeringen skulle medgiva de svenska fartygen att få taga hem de varor om vilka herr Branting så ivrigt talade och vilkas uteblivande skulle enligt hans yttrande försvåra vår proviantering, nämligen de varor, som ligga lagrade på andra sidan. Av hans egen tidning framgår nämligen, att de varorna får man icke hem, utan att så är fallet endast med kol- och koks-laster. Detta är naturligtvis, redan det, en viktig och utomordentligt bra sak, och jag vill icke förringa betydelsen därav, men det står icke i överensstämmelse med det yttrande som herr Branting nyss fällde. Vidare påpekas i samma artikel, att det stipuleras, att om ett svenskt fartyg går hem till Sverige, så skall ett annat svenskt fartyg gå ut till England, men det får icke vara lastat med vilka varor som helst, utan endast med s. k. godkända varor, och vilka dessa äro, uppräknas i tidningsartikeln, nämligen kis, nitrat, foderämnen och livsmedel, props, järn och stål m. m. Således finner man, att man i England har alldeles klart för sig, att det är vissa varor som framför allt böra ditskaffas, och att man där icke är angelägen om andra varor. Även hos oss är det i denna situation så, att man framför allt vill söka med försäkringens hjälp få fram de varor som för oss äro av betydelse, vare sig det gäller att få hem dem eller få ut dem, och man har icke ansett sig kunna offra statens medel för sådana varor, som äro av ganska oväsentlig betydelse för oss.

Till sist vill jag blott be att få stryka under ett yttrande i mitt första anförande, för att det må stå alldeles klart, vad jag därmed menade. Jag tillät mig säga, att om man vill se på den svenska industriens verkliga intressen i detta fall, så betyder det för den svenska industrien och det svenska näringslivet över huvud taget mindre, om ett uppehåll på kortare tid sker i vår sjöfart, än om man riskerar vårt nu mycket dyrbara tonnage, som för oss blir allt värdefullare och allt mer behövt för varje vecka, för varje dag. Det är för den svenska industrien i nuvarande stund efter min uppfattning det allra viktigaste, och jag kan icke förstå annat än att de åtgöranden äro riktiga, som gå ut därpå, att för den svenska industrien och handeln söka bevara detta dyrbara tonnage.

Herr Törnkvist: Den siste ärade talaren tycktes utgå från, att undervattensbåtskriget skulle bli av kort varaktighet. Där-
om kan man ju i närvarande ögonblick icke avgiva något bestämt
omdöme, utan man måste, om man vill stå på den säkra sidan, räkna
med, att det kommer att bli ganska långvarigt. Jag uttalar emel-
lertid intet omdöme om denna sak, men om så skulle bli fallet,
d. v. s. om det stegrade U-båtskriget skulle bli långvarigt, kom-
mer dagens fråga över oss i alla fall förr eller senare.

*Svar å inter-
pellation
(Forts.)*

Jag begärde ordet närmast för att rikta mig emot hans excel-
lens herr statsministern i denna fråga. Jag tillät mig ifrågasätta,
huruvida en uppgift, som lämnats honom från Köpenhamn, om för-
handlingarna mellan sjöfolket och redarna där, var riktig. Jag har
sedan dess haft ett telefonsamtal med min expedition i Göteborg och
därvid inhämtat, att förhandlingarna icke strandat på i meddelandet
till statsministern angivna grunder utan på den rena lönefrågan.
Detta visar, att redarna äro också i dessa tider, då de inkassera
vinster, som icke tidigare haft någon motsvarighet, synnerligen rädda
om sina pengar. Vid underhandlingarna rörande frågan om hyrorna
i krigszonen säga underhandlarna från arbetsidan, att de göra det
förbehållet, att de icke vilja förplikta sjöfolket att resa i denna
zon, d. v. s. att det är ett fritt åtagande från sjöfolkets sida. Lä-
get är förmodligen, såvitt av tidningsmeddelandena framgår, det-
samma i Norge. Där hava också förhandlingarna strandat på den
rena lönefrågan.

Till slut vill jag erinra min ärade granne på Göteborgsbanken,
att jag visserligen icke kan göra anspråk på att tala å allt sjöfolks
vägnar, men jag tillåter mig pretendera på representantskap för det
lägre sjöfolket, besättningarna. Jag tillåter mig säga, att jag talar
på deras vägnar, då jag icke framfört något annat, än vad de själva
uttalat dels på ett svenskt möte i Göteborg och dels på den skandi-
naviska konferensen i samma stad innevarande månad. Om ingen
annan än min ärade granne på Göteborgsbanken talade för sjöfolket,
skulle vi säkert få ett ganska oangenämt uppvaknande, därest man
som han lämnade denna viktiga angelägenhet ur räkningen vid detta
tillfälle.

Herr Hildebrand: Det, som i denna ur ganska många
synpunkter egendomliga debatt förefaller mig vara det allvarligaste,
är det framförda påståendet, att en statsinstitution och därmed den
svenska staten skulle i handelspolitiskt avseende förfara oneutralt.
Denna anmärkning har närmast riktats mot krigsförsäkringskom-
missionen. Om man emellertid ser tillbaka på denna kommissions
verksamhet, finner man, att den gång efter annan höjt eller sänkt
sina premiesatser och till och med inhiberat all försäkring efter de
risker, som uppkommit av än den ena, än den andra anledningen.
Jag tror, att man vid ett sådant studium får ett alldeles bestämt in-
tryck av, att krigsförsäkringskommissionen uteslutande, såsom dess
skyldighet naturligtvis är, ser dessa frågor ur risksynpunkt, ur rent
försäkringsteknisk synpunkt. Så höjde kommissionen premierna vid

Svar å interpellation.
(Forts.)

sjöfart över Nordsjön ganska väsentligt i februari 1915, men så snart det visade sig, att riskerna icke hade ökats så mycket som man trodde först, sänktes åter premierna i slutet av mars samma år. I oktober 1915 ökades premierna procentuellt mycket starkt vid sjöfart här i Östersjön, exempelvis för malmfrakter till Tyskland.

Nu har här sagts, att det skulle visats bristande vilja att upprätthålla sjöförbindelsen och handeln åt väster. Ser man tillbaka på den gångna kristiden, tror jag, att man måste få ögonen öppna för, att det tvärtom med krigsförsäkringskommissionens hjälp gjorts alldeles oerhörda ansträngningar för att utveckla dessa förbindelser, så mycket sig göra låtit. Den ärade interpellanten har framhållit såsom sin uppfattning, att kommissionen borde hava låtit premierna vara desamma nu som före den 1 februari — något som skulle hava stått i strid med tidigare praxis — och såsom anledning anført, att kommissionen hade så stor behållning. Om man med denna behållning jämför värdet av de i England upplössade, hos kommissionen försäkrade varorna och tänker på, att vid en eventuell försäljning dessa varor antagligen icke skulle realiseras till högre del av värdet än hittills i liknande fall, tror jag, att man får klart för sig, att riskerna för kommissionen äro så stora, att man icke har rätt att fästa sig för mycket vid behållningen vid årsskiftet, ens om man tager med de reserverade beloppen.

Detta är ett av de väsentligaste momenten i denna fråga, att ehuru kommissionen sett det ena svenska varupartiet efter det andra upplössas i engelska hamnar och sett, att möjligheterna ökades till oerhörda förluster för kommissionen, har dock kommissionen sin plikt likmätigt oavbrutet fortsatt att genom försäkringar söka stödja handeln och sjöfarten på England. Detta har även lett till, att om man sammanställer värdet, räknat i engelska pund, av Sveriges export på England — jag tar här siffrorna för första halvåret 1914, 1915 och 1916 — med värdet av vad som importerats från England, finner man en oerhörd ökning av värdet på Englands import från Sverige. Denna import uppgick, räknat i pund, första halvåret 1914 till 5,9 miljoner, första halvåret 1915 till 6,8 miljoner och första halvåret 1916 till 8,8 miljoner, då däremot Englands export till Sverige har stått ungefär stilla under tiden från 1914 till 1915 — den uppgick nämligen till 3,8 miljoner 1914, 3,9 miljoner 1915 — och nedgick till 3,2 miljoner 1916, allt räknat för samma halvår. Endast dessa siffror visa, att man här i Sverige med stöd av statskommissionerna sökt på allt sätt utveckla handelsförbindelserna med England, och jag tror, att sådana siffror äro väl ägnade att tillbakavisa påståendet, att man på ett oneutralt sätt kringskär och förminskar det svenska affärsutbytet och handeln med England.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Det förefaller mig allt annat än nyttigt, att under nuvarande kritiska förhållanden diskussioner och anföranden hållas, i den anda som här förekommit, och jag tror, att det skulle vara mera lämpligt, att sär-

skilt under nu rådande förhållanden de olika partierna med tanke på att allas vårt gemensamma fädernesland ville söka mildra de inbördes stridigheterna och söka komma till samförstånd. Jag hoppas också, att så skall bli förhållandet, när sinnena få lugna sig litet grand.

Svar a interpellation.
(Forts.)

Herr H e l l b e r g i Ljungskile: Det är icke första gången, som regeringen och i första rummet herr statsministern utsättes för en kritik av sådant slag, som vi hört här i dag. Jag skall be att få teckna en liten bild, som är lätt igenkännlig. Det är ett skepp i storm. Det har uthärdat under en lång och farlig resa. Man känner på sig, att detta skepp nu dock nalkas land. Man vet också, att den sista delen av resan är den allra farligaste. Ombord på skeppet finnas ovänner till befälhavaren, denne befälhavare, som dock visat sin skicklighet och sin kraft under den svåra resan och *bevisat* detta därigenom, att skeppet oaktat den hårda storm, för vilken det varit utsatt, dock icke gått under. Jag sade, att det finnes ombord på det skeppet ovänner till befälhavaren. Dessa taga sig före att vid denna farligaste del av resan överfalla honom med hugg och slag från olika håll. Det är en bild, och jag nämner ju icke några namn, men jag frågar nu och upphör att måla bilden: vad skall det svenska folket tänka, om det tyder denna bild? Vad skall det tänka om sådana debatter, som den vi i dag bevittnat? Åt vilka skall det svenska folket skänka sina sympatier, åt dem, som hindra befälhavaren i hans viktiga värv, där han själv står vid ratten, eller åt dem, som söka stödja honom, så långt de det kunna?

Herr B r a n t i n g: Blott ett par ord, herr talman! Det gjordes från den ärade talaren här bakom mig en jämförelse mellan att han blivit angripen för att hava gått »bakvägar», vilket han ansåg kränkande, och å andra sidan det uttryck han använde mot interpellanten, vilket skulle ungefär hava stått på samma nivå som detta. Jag tror, att det är ett fullkomligt misstag om ordens valör. Jag tror, att herr Lindman själv måste hava märkt, hur helt olika intryck det gjorde på kammaren — och det med all rätt — när han utslungade sina personligt nedsättande ord, emot när det föllades ett ord om »vägar och bakvägar». Det är alldeles naturligt, att intrycken måste bli olika. I förra fallet genljöd salen av fyrop, i senare fallet var det ett enstaka blygt »fy», som kom här uppifrån översta Stockholmsbänken. Jag ber att få hänvisa till denna så att säga statistiska konstatering av olikheten i intryck för att visa, att man verkligen icke har rätt att likställa dessa bägge uttalanden. Varför jag icke för min personliga del reagerade mot uttrycket bakvägar, såsom jag fattade det, och i det sammanhang det föllades, var att herr Lindman faktiskt har efter 1911 års jordskred i alla fall åter stigit och stigit ganska nära upp till de kretsar, där de slutliga besluten fattas, och att han där alltjämt har förbindelser, vari motståndarna till hans politik måste under vissa förhållanden se en verklig fara. — Detta om detta.

Herr Lindman ville göra gällande, att sjömännen icke hade fri

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 22.

Svar å interpellation.
(Forts.)

vilja att bestämma, om de vilja gå med fartygen in i den farliga zonen eller icke. Ja, naturligtvis kan det alltid sägas, att de ligga under ett tvång utav förhållandena, och det bruka just vi socialdemokrater ofta betona, att det många, många gånger händer, att den enskilde arbetarens verkliga vilja inte är vid detta slags avgöranden det till sist utslagsgivande. Men nog är dock i det här fallet ställningen den, att man om en sjöman, som skulle vägra på grund av att han anser risken för stor att gå med på en sådan resa under nuvarande förhållanden, måste säga, att han själv har bestämmanderätten i alldeles ovanligt hög grad just i detta fall. Jag tror nu, och det upplystes också av herr Törnkvist i hans anförande, att det finnes ganska många svenska sjömän, vilka betrakta denna risk, som tillkommit efter den 1 februari, såsom icke så synnerligen mycket större än den, som fanns före den 1 februari, och vilka resonera som så, att det ligger i denna proklamering ifrån den ena krigförande maktens sida en icke allt för liten dosis av bluff, varigenom man försöker skrämma bort de neutrala. Sjömän äro dock i allmänhet icke lättskrämt folk, och därför få vi nog räkna som ett faktum, att många av dem icke låta skrämma sig utan vilja i alla fall våga ett försök att komma fram.

Herr Lindman var också inne på att jag talat om bona fides. Detta hör ju också till uttryck, som kunna stå på gränsen till personligheter och där allt beror på i vilket sammanhang de användas. Men vad jag ville för min del framhålla — jag betonar det, för att intet missförstånd skall kvarstå — var det, att när vi här resonera om möjligheten att skaffa hem de verkligen viktiga varorna och fordra, att *alla* de åtgärder skola vidtagas, som därmed stå i närmaste och omedelbaraste sammanhang, således inte endast försäkringen av fartyg, som gå ifrån England tillbaka hit, utan även upprätthållandet och icke förhindrandet av möjligheten till resor i motsatt riktning, då smakar det litet av att inte det kan vara fullt bona fide som man drar in i dessa resonemang frågan om *lyxxvarorna*, om vilkas nödvändighet meningarna naturligtvis *inte* äro delade oss emellan. Det är utan vidare givet, att sådant under nu föreliggande förhållanden får stå tillbaka för viktigare ting.

Det som jag till sist fäste mig vid i herr Lindmans argumentation var det, att vad han försvarade var ett *uppskov på någon kortare tid*. »På någon kortare tid» — ja, jag tror också, att det där uppskovet endast kommer att hänföra sig till någon kortare tid, därför nämligen, att även vår krigsförsäkringskommission icke på längden skall kunna vidhålla en så orimlig ståndpunkt som att helt och hållet avböja dessa försäkringar. Den får nog lov att fästa sig vid, att från allt flera neutrala håll kommer denna krigszon faktiskt att genomfaras och att det alltså visar sig, att *det går för sig* — ehuru med förluster och risker — att komma fram på den vägen.

Men hur skall denna krigsförsäkringskommission kunna sitta och på förhand avväga detta? frågar man. Det förefaller mig, att den helt enkelt måste ändå lägga för sig just den uppgiften att uppskatta risken på ett ungefär och att den sålunda måste *frångå* sin

ståndpunkt, som den först intog, en ståndpunkt, som — jag upprepar det — jag väl förstår, att man i första häpenheten kom till, men som man hade bort låta sig angeläget vara att så snart som möjligt lämna. Ty ett kvarstannande på den ståndpunkten är i realiteten, hur det än försvaras med herr statsministerns dialektiska förmåga, i alla fall ingenting annat än att man i verkligheten ställer sig så, att man helt underkastar sig den blockadförklaring, mot vars folkrättsstridighet staten officiellt har nedlagt sin protest.

Scor a interpellation.
(Forts.)

Herr Palmstierna: Jag är skyldig ett personligt svar till herr Lindman och ber då att få säga till en början, att jag tror inte, att herr Lindman med sin habila vändning att söka lägga på motparten, som om den velat komma med någon personlig beskyllning, skall lyckas komma ifrån vad han själv sagt. Vad jag yttrat har hela kammarken bevittnat, och jag bör kanske ytterligare något precisera detta. Min skildrings syfte var att ådagalägga det abnorma i denna politiska situation, under vilken en krets av högermän tillviner sig allt större politiskt inflytande icke på de vanliga öppna vägar, som över huvud taget stå de politiska partierna till förfogande, utan även på andra vägar, och jag tillåter mig att exemplifiera.

Vid tiden för krigshandelslagens behandling var det en allmän uppfattning, att man borde försöka få en så allsidig sammansättning som möjligt utav de organ, som skulle ha med vår handelspolitik att skaffa. Men det framskyntade omedelbart, hur ytterst angelägen man var på sina håll att ingen som helst anstrykning av vänsterfärg skulle komma med; det stora bestämmande inflytandet skulle förbehållas högern och högerpartiets ledare. På den centrala punkten är det jag sökt sätta in mitt anförande, och jag vet, att jag inte står ensam om den uppfattningen att detta är till skada för landet; jag vet, att ledande industrimän i detta land, köpmän och redare, beklaga, att förhållandet är det att det inte är uteslutande handelstekniska och affärshänsyn, som göra sig gällande vid den förberedande handläggningen av våra handelspolitiska angelägenheter, utan att en man med ledande politisk ställning på högersidan har ett sådant inflytande att han sätter sin prägel på de förberedelser som ske. Det är det abnorma i denna situation jag har velat framhålla, och det kan man inte alls komma ifrån, och redan under remissdebatten har saken påtalats från vårt håll.

Herr Hallendorff: Jag är nödsakad att rikta en liten replik till herr Branting. Det går nog icke, herr Branting, att draga de där konklusionerna rörande olikheten i indignationens styrka här i kammarken nyss, ty det är dock så, att vi på högersidan äro rätt vana vid angrepp och kanske ha bra nog goda nerver, så att vi förskräckas icke så mycket för de anfall som vi få. Däremot händer det att herrarna på motsidan äro mera känsliga än vi. Det kan också hända, att det förefinnes en bättre exercis på den sidan än på vår, när det gäller att följa efter ett givet tecken till bifall eller ogillande. Att såsom något statistiskt bevis därvidlag anföras styrkan av tecknen till bifall eller ogillande tror jag, att herr Branting bör göra med stor försiktighet.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Det är rätt egendomligt, att denna debatt nästan helt och hållet glidit från själva sakfrågan och blivit en personlig debatt, som därtill riktat sig särskilt mot en person; det tycks rent av, som om det här skulle vara pudelns kärna att komma åt just honom. Jag vill konstatera detta. Nu tror jag icke, att jag behöver uppträda till amiral Lindmans försvar. Jag skall citera, vad herr Branting nysse sade om att sjömän icke äro rädda. Vad amiral Lindman beträffar, skall han nog kunna försvara sig själv både nu och inför historien — huru det skall gå för herrarna, som här angripit honom, det lämnar jag därhän. Då det mot honom riktats angrepp och därtill anknutits förmaningar direkt till regeringen — allt i stil med interpellantens tillvitelser mot krigsförsäkringskommissionen — så tillåter jag mig endast uttrycka den förhoppningen, att i sådana statsviktiga ärenden, som här är fråga om, alltid skola användas de mest sakkunniga, de mest objektiva och främst initierade och framförallt de, som gent emot diverse påtryckningar av olika slag — både privatintressets och popularitetsintressets — äro så frigjorda som möjligt. Skulle det då inträffa, att sådana personer råka vara högermän — nåväl, jag vet icke, att det är något brott.

§ 3.

Svar å interpellationer.

Ordet erhöles härefter på begäran av

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet friherre Beck-Friis, som anförde: Herr talman, mina herrar! I en till mig med kammararens tillstånd ställd interpellation har herr Thorsson till mig riktat följande frågor:

1) Ämnar herr statsrådet, till förhindrande av obehörig spekulation och i syfte att till fastställda maximipriser utföra havre i marknaden, medverka till beslagläggande av i riket befintlig havre?

Enär jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 15 februari 1917 beslag blivit från och med den 19 i samma månad lagt å hälften av rikets hela förråd av havre, torde något vidare svar å denna fråga icke nu erfordras.

Herr Thorsson har vidare frågat:

2) Ämnar herr statsrådet, till förekommande av nu pågående jobberi, gå i författning om att införa maximipris i förening med beslagläggande av kornflingor, korngryn, risgryn, mannagryn, havregryn, »krossad» eller knäckt havre samt kaffe?

Vad denna fråga angår är att märka, att maximipris redan är gällande å krossad och knäckt havre.

Beträffande övriga i denna fråga avsedda varor, vilka samtliga numera äro lagda in i ransoneringssystem, synes anledning vara att antaga, att onaturlig prisbildning icke vidare skall förekomma. I fråga om kaffet äro redan sådana åtgärder vidtagna, att en var handlande måste såsom villkor för att få sälja kaffe förbinda sig att halla av folkhushållningskommissionen fastställt pris. Enahanda förfarande kommer att i mån av behov tillämpas å gryn och flingor, vil-

ket möter så mycket mindre svårighet som staten hädanefter har till- *Svar å interpellationer.*
verkningen av varan helt och hållet i sin hand.

Skulle det emellertid bliva nödvändigt att å dessa varor dessutom fastställa maximipris enligt maximiprislagen kommer sådan åtgärd att utan tvekan tillgripas.

För det tredje har herr Thorsson frågat:

3) Kan det förväntas, att herr statsrådet vill medverka till att ytterligare export av kornflingor förhindras?

Till besvarande härav vill jag meddela, att någon licens å kornflingor eller andra cerealier ej av Kungl. Maj:t beviljats sedan sistlidna september. I den mån dessa licenser hittills icke blivit utnyttjade, äro de i likhet med alla övriga före den 1 sistlidna december beviljade licenser av alla slag numera indragna. Sedan nu beslag lagts å kornflingor är det för övrigt givet, att all vidare export av denna vara är helt utesluten.

För det fjärde har herr Thorsson frågat:

4) Är herr statsrådet villig att medverka till att de lokala livsmedelsnämnderna medges rätt att av staten inköpa och till självkostnadspris till mindre bemedlade försälja mjöl mot redovisning av brödkuponger?

I anledning härav har från folkhushållningskommissionen meddelats mig, att ur principiell synpunkt icke något vore att invända mot att lokala livsmedelsnämnder verkställa inköp av det staten tillhöriga mjölet samt till mindre bemedlade till självkostnadspris försälja detsamma mot redovisning av brödkortskuponger. Detta innebär, att livsmedelsnämnderna inträda i grossisters och minuthandlares ställe för att för konsumenterna inbespara grossist- och minuthandlarprovisioner. Emellertid läser med fog kunna betvivlas, huruvida livsmedelsnämnderna i allmänhet äro skickade att handhava en dylik omfattande mjölförsäljning. I folkrikare kommuner torde i regel så icke vara förhållandet. Livsmedelsnämnderna torde nämligen i allmänhet förfoga varken över erforderliga lagerlokaler eller lämpligt belägna utförsäljningsställen eller nödig arbetskraft för att handhava en så vittutseende uppgift.

För vissa kommuners del kan nog emellertid den av interpellanten framkastade tanken hava fog för sig. Där önskemål i sådan riktning framkommit, hava de även av kommissionen tillmötesgått, och några livsmedelsnämnder fylla alltså redan den funktion, interpellanten tänkt sig.

Därest interpellanten avsett, att staten skulle till livsmedelsnämnderna försälja mjöl till lägre pris än i övrigt, måste erinras, att mot ett sådant förfarande resa sig betydelsefulla invändningar, till vilka jag torde få återkomma vid besvarandet av herr Nilsons i Örebro interpellation.

I en till herr statsministern med kammarens tillstånd riktad interpellation har vidare herr Johan Olofsson framställt vissa frågor, som stå i intimt sammanhang med dem, som nyss av mig berörts. Enligt statsministerns anmodan och med interpellantens benägna tillstånd ber jag nu få svara även på dessa frågor.

Svar å interpellationer.

(Forts.)

Herr Olofsson har frågat:

»Var det regeringens avsikt, när endast Norrland underkastades beslag av korn och ej det övriga Sverige, att det sydsvenska kornet skulle få exporteras?»

Härpå får jag svara, att anledningen till att kornet till en början endast i landets nordligare delar togs i beslag var att just i dessa delar av landet kornet i stor utsträckning plägar användas till brödsäd, och avsikten med beslaget var ju att skydda brödsädesförrådet. Något syfte att låta exportera kornet i landets sydligare delar förelåg förvisso icke. Numera hava, som känt, förhållandena utvecklats sig därhän, att även i sistnämnda delar av landet kornet måst tagas i beslag för att säkerställa brödsädestillgången.

Vidare har herr Olofsson frågat:

»Om licens en gång är beviljad av Kungl. Maj:t, är den oåterkallelig under alla omständigheter?»

Svaret härpå har redan givits genom att, såsom jag förut, med anledning av herr Thorssons fråga i punkten 2, meddelat, alla före den 1 december 1916 meddelade licenser numera av Kungl. Maj:t återkallats.

I en till mig med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Nilson i Örebro framhållit att i sådana landskommuner, där jordbrukarna innehava mera spannmål än de själva behöva för sin egen konsumtion, det synes orättvist, att den överskjutande delen av kommunens spannmålstillgång icke får inom kommunen försäljas till den del av därvarande befolkning, som icke innehar egna förråd. Interpellanten påpekar, att, om tillstånd här till lämnades, sagda del av befolkningen skulle bliva i tillfälle att förskaffa sig sitt mjöl till vida billigare pris än nu är fallet, då den överskjutande delen av spannmålen forslas från kommunen och mjöl från andra håll tillhandahålles därstädes. I sammanhang därmed har interpellanten uttalat undran över anledningen till att mellan spannmåls- och mjölprisen finnes så stor skillnad, som förhållandet är.

Med återopande härav har interpellanten till mig framställt följande frågor:

1) Vilka särskilda och avgörande skäl anser herr statsrådet tala för att den brödsäd, som finnes inom en kommun, ej av den behövande befolkningen inom samma kommun skall få inköpas utan fördyrande omgång på sätt som angivits i motiveringen här ovan?

2) Vad är orsaken till att mjölet måste hållas i så högt pris som 35 kr. per 100 kg. då den beslagtagna rågen likvideras med 23 kr. per 100 kg.?

Jag ber att först få svara på den sista av frågorna, nämligen den om anledningen till att mjölpriset är så pass högt i förhållande till spannmålspriset.

På interpellantens undran, huruvida orsaken till det i jämförelse med tidigare förhållanden höga mjölpriset är att tillskriva den dyrbara »förvaltningen», varmed väl torde avses kostnaderna för regleringen, vill jag lämna ett bestämt nekande svar. Dessa

kostnader äro ingalunda obetydliga, men utlagda på mjöitillgån-
 garna i deras helhet äro de dock icke större än att de praktiskt
 taget knappast bliva märkbara för de enskilda konsumenterna. De
 äro nämligen i priskalkylerna upptagna till endast föga mera än
 ett halvt öre pr kg. mjöl.

Anledningen till mjölpriset är den dyra råvaran, spannmålen,
 vilken måst till isynnerhet på sista tiden mycket höga priser im-
 porteras från utlandet till en utsträckning, som nödvändiggjort, att
 någon del av den på den utländska varan belöpande merkostnaden
 måst läggas på konsumtionen. Emellertid har i de kalkyler, som
 ligga till grund för de nuvarande mjölpriserna, det utländska vetet
 upptagits till endast 30 kr. pr deciton; regeringens mening är att
 hemställa, att återstoden av priset skall täckas av staten i annan
 ordning.

Vad nu angår de kostnader av olika slag, som utöver själva
 spannmålspriset ingå i mjölpriserna, vill jag framhålla, att dessa
 kostnader samtliga äro till det yttersta nedpressade. Särskilt an-
 ser jag mig böra understryka, att antagandet, att de av folkhus-
 hållningskommissionen anlitade kvarnarna på oskäligt sätt profitera
 av sin ställning, är fullständigt grundlöst; dessa kvarnars marginal
 är i själva verket klämd på ett sätt, som under normala förhållan-
 den icke skulle varit tänkbart, nämligen till en mallön av kr. 1:75
 för vete, kr. 1:50 för korn och 1:— kr. för råg, vartill komma
 kostnader för magasinering och skötsel med 50 öre per ton fr. o. m.
 andra månaden av lagringen. Mot denna ersättning har kvarnen
 jämväl skyldighet att leverera det färdiga mjölet å banvagn resp.
 kaj. Säkert är, att den koncentrerings- och förmalningsverksamheten,
 som här måst åvägabringas, är med hänsyn till å ena sidan den
 inhemska spannmålsens beskaffenhet samt beskaffenheten av det
 frambragta mjölet och å andra sidan priset så gagnelig för landet,
 att ett snarligt resultat icke skulle kunnat uppnås utan dylik an-
 ordning.

Priset för vetemjöl i den billigaste av de tre zoner, i vilka
 landet är indelat, är 36 kr. Jag ber att få nämna de olika poster,
 som ingå i detta pris under den förutsättning, att mjölet är fram-
 ställt av 30 % amerikanskt och 70 % svenskt vete:

Svenskt vete kostar per 100 kg.....	kr. 24:—
inköpskostnader (varierande mellan 25 öre och	
40 öre) samt frakt	» 1:25
Amerikanskt vete upptages 100 kg. till	» 30:—
intagning och lagerkostnad	» 0:50

Medelkostnaden för vete i denna blandning av svenskt och
 utländskt blir kr. 26:82. Härtill kommer en mallön av 1:75 samt
 ersättning för lagring, som överstiger en månad, m. m. 0:50 eller
 tillhoppa 2:25.

Priset å det mjöl, som vinnes av 100 kg. vete, är därmed uppe
 i 29:07.

Därför avgå emellertid vissa poster. Först 5 % eftermjöl

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

å kr. 25:— pr 100 kg., som tillägges rågmjöllet, d. v. s. kr. 1:25, vidare 17 % kli, som efter ett pris av kr. 16:65 pr 100 kg. (d. v. s. kr. 17:— med avdrag av 2 % grossistprovision) gör kr. 2:83. Tillhoppa göra dessa poster kr. 4:08. Således kvarstår en kostnad för det av 100 kg. vete framställda mjöllet av kr. 24:99. Detta mjöl utgör emellertid allenast c:a 75 % av 100 kg. spannmål. Kostnaden å 100 kg. mjöl blir följaktligen en tredjedel större eller c:a 33:32. Till denna kostnad måste ytterligare läggas:

frakt till mjöldepå	kr. 1:—
hamnpenningar	» 0:15
regleringens administrationskostnad	» 0:64
2 % grossistprovision	» 0:72

Summa kr. 2:51

Härmed är vetemjölpriset vid depå uppe i det fastställda priset kr. 36:— eller noga räknat 35:83.

Kalkylerna å rågmjöllet äro av enahanda slag, ehuru med den skillnad, att kostnaden för rågmjöllet inom zon 1 blir kr. 31:—. Då försäljningspriset emellertid satts endast till kr. 30:— uppstår här en ytterligare förlust för statsverket, som måste täckas genom direkt anslag. Vad särskilt vetemjöllet angår, må vidare nämnas, att statens förlust i själva verket å det hittills förmaldade mjöllet är ännu högre än som nämnts av den anledning, att den utländska inblandningen av flera skäl ofta måst göras vida större än 30 % liksom även att, om ytterligare vete införes hit, förlusten stegras alltmer genom de ökade priserna å den amerikanska varan.

Till de nu nämnda prisen av 36 kronor för vetemjöl och 31 kronor för rågmjöl pr 100 kilogram, vilka utgöra försäljningsprisen vid mjöldepå, komma ytterligare 4 kronor för minuthandlarnas del, så att i detaljhandeln försäljningsprisen bliva för vetemjöl 40 kronor och för rågmjöl — såsom interpellanten ock uppgivit — 35 kronor.

Vad härefter beträffar herr Nilsons fråga, om skälen, varför icke den brödsäd, som finnes inom en kommun må kunna av den behövande befolkningen inom samma kommun inköpas utan den fördyrande omgång, som i herr Nilsons motivering angivits, får jag å denna fråga lämna följande svar.

Herr Nilson har för visso rätt däri, att från, såsom herr Nilson uttryckt det, »torparens synpunkt» det nuvarande systemet må förefalla ganska besynnerligt. Att icke som vanligt få köpa den spannmål, som finnes inpå dörrarna, utan i stället nödgas se, att denna fraktas undan, och så bliva tvungen att köpa det förhållandevis dyra mjöl, vilket fraktas till kommunen, må visserligen vara ägnat att väcka undran.

Denna fråga får emellertid ej ses från privatekonomisk synpunkt, utan måste betraktas med en vidare blick, ses såsom en nationalekonomisk och en hela rikets angelägenhet.

Kontingenteringen av spannmålen har införts på grund av den

rådande knappheten av varan, och det gäller nu, att dels så hand- *Scarcé à inter-*
 hava de tillgängliga spannmålsförråden, att största möjliga utbyte *pellationes.*
 av dem erhålles, och dels att så jämnt som möjligt på hela befolk-
 ningen fördela såväl själva varan som de på varan belöpande kost-
 naderna. (Forts.)

Då den inhemska spannmålen är kvalitativt så dålig, som under innevarande skördeår är förhållandet i stora delar av landet, är det av största vikt, att spannmålen omhändertages, skötes, upp-
 blandas med utländsk vara och förmåles på det bästa och sakkun-
 nigaste sätt, som är möjligt. Om så sker, kan även undermålig
 spannmål tillvartagas och komma till användning. Därmed vinnes
 oerhört mycket, som eljest skulle gå förlorat. Därest spannmålen
 bleve kvarlämnade i de orter, där den skördats, och finge där för-
 varas och förmålas å ortens kvarnar, skulle det icke vara möjligt
 att av den inom riket tillgängliga begränsade och i kvalitativt av-
 seende synnerligen ojämna spannmålen utvinna ett tillnärmelsevis
 så gynnsamt resultat som förhållandet är, då spannmålen, givetvis
 med iakttagande av största möjliga fraktbesparing, forslas till plat-
 ser, där den på nämnda tekniskt fulländade sätt kan förvaras och
 behandlas. Genom att folkhushållningskommissionen på detta om-
 sorgsfulla sätt behandlar den inländska spannmålen, utdrygas den-
 samma i mycket högre mån än vad de, som på detta område icke
 äro sakkunniga, kunna ana.

Att genom detta förfarande de, som bo i spannmålens produ-
 tionsort, bliva nödsakade att bidraga till kostnader, med vilka de
 hittills icke plägat vara betungade, må visserligen för den enskilde,
 som ser saken endast från sin egen synpunkt, kunna kännas hårt.
 Sett i allas vårt gemensamma intresse kan det dock icke kallas
 orättvist; fastmera måste det anses vara synnerligen rättvist på
 samma gång det är absolut nödvändigt. Kostnaderna böra fördelas
 så jämnt som möjligt på hela befolkningen och den vara, som till-
 handahålles, blir av en tämligen ensartad beskaffenhet. Den om-
 ständigheten, att somliga bo i en spannmålsproducerande landsbygd,
 bör icke under nuvarande tidsläge få bereda dem en förmånsställ-
 ning att förvärva mjölet av den bästa spannmålen och till ett bil-
 ligare pris till förfång för de övriga, som skulle få en vida sämre
 vara men till ett orimligt högt pris; deras börda skulle då bliva
 så mycket tyngre.

Emellertid vill jag tillika hava framhållit, att folkhushållnings-
 kommissionen under gången av sitt arbete sökt i möjligaste mån
 jämka efter omständigheterna i här ifrågakarande avseende. Det
 har efter ansökan medgivits de spannmålsproducerande kommuner-
 na att, där inom kommunen finnes kvarn, förmåla sin egen spann-
 mål på kvarnen i den utsträckning, som motsvarar ortens behov.
 Därigenom har största möjligaste besparing för staten i fraktkost-
 nad vunnits, ehuruval det nog kan inträffa, att genom detta förfä-
 rande ekonomiseringen med spannmålen blivit i någon mån efter-
 satt och kvaliteten av det genom staten tillhandahållna mjölet på
 vissa andra håll måst bliva sämre än den eljest skulle blivit.

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

Herr Hans Andersson har med kammarens medgivande till mig riktat vissa frågor, som jag nu anhåller att få besvara.

Den första av herr Hans Anderssons frågor lyder sålunda:

»Kommer sådan anordning att vidtagas i samband med det nu fastställda beslaget, att den, som fått sådana förråd beslagtagna, äger att efter förmalningen till skäligt pris tillösa sig kliet?»

På denna fråga får jag lämna följande svar: Att vidtaga sådan anordning, varigenom försäljare av beslagtagna havre eller blandsäd med fullkomlig visshet garanteras att få återköpa kliet av den sålda spannmålen, är av flera skäl icke möjligt. En del av spannmålen måste av folkhushållningskommissionen utan föregången förmalning levereras för olika ändamål, såsom jästfabrikation, gryntillverkning och utfodring av arméns hästar. Andra delar av spannmålen torde vara av sådan kvalitet, att de icke utan inblandning med bättre vara kunna utnyttjas på ett fullt ekonomiskt sätt. Sådana partier måste merendels forslas från trakten, där spannmålen producerats, till annan plats för att där behandlas. Emellertid kommer, enligt vad folkhushållningskommissionen meddelat, största möjliga hänsyn att tagas till lantmännens krav i detta avseende. Kvarnarna äro genom av dem undertecknade förbindelser skyldiga att i alla sådana fall, där det finnes möjligt och med rättvis fördelning överensstämmande, tillse, att den, som frivilligt säljer sin vårsäd, beredes företräde till en däremot svarande kvantitet kli.

De av herr Hans Andersson framställda frågorna nr 2, 3 och 4 lyda sålunda:

2) Är det herr statsrådets avsikt att föreslå Kungl. Maj:t sådana åtgärder, som ge trygghet för att ej medelst onödigt stor nedslaktning av svin och nötkreatur, kreatursstocken alltför våldsamt nedbringas eller priserna oskäligt nedpressas under produktionskostnaderna?

3) Vilka åtgärder kunna enligt herr statsrådets mening vidtagas för att konservera den genom nedslaktningen utvunna större mängden kött och fläsk till gagn under längre tid för den inhemska konsumtionen?

4) Är det herr statsrådets avsikt att hos Kungl. Maj:t tillstyrka exportlicenser för de kvantiteter fläsk och kött, vilka icke lämpligen kunna direkt upptagas av den inhemska konsumtionen eller konserveras för framtida förbrukning inom landet?

Jag tillåter mig att upptaga dessa frågor till besvarande i ett sammanhang.

Den myckenhet havre och blandsäd, som oundgängligen erfordras för täckande av brödsädsbehovet, beräknas uppgå till cirka 175.000 ton, vartill kommer en mindre kvantitet för arméns behov. Med hänsyn till den kännedom, man äger om storleken av landets normalskörd av vårsäd och om beskaffenheten av 1916 års skörd, finnes god anledning antaga, att den för brödsädsbehovet erforderliga myckenheten skall väsentligt understiga hälften av vad som vid denna tid finnes i behåll av 1916 års vårsädsskörd. Inventeringen av vetet och rågen har emellertid givit anledning till så stor missräkning.

att man icke vågat nu lägga beslag på mindre andel av havren och
blandsäden än 50 procent. Att beslaget sträckts så långt som skett
bör således anses såsom en nödvändig säkerhetsåtgärd och har fram-
för allt skett för erhållande av trygghet för att beslag å ytterligare
andel av nu ifrågakommande sädeslag icke skall behöva ifrågakomma.

Svar å inter-
pellationer.
(Forts.)

Vid upphandlingen av vårsäden är det avsett att tillämpa en
vida mera individuell metod än som skett och behövt ske vid upp-
handlingen av det beslagtagna vetet och rågen. Upphandlingen
skall, så långt ske kan, äga rum efter prövning i de särskilda fallen
av spannmålsinnehavarnas behov, på det att kreatursstammen skall i
möjligaste mån skyddas, samt även personligen ömmande omständig-
heter skola kunna tillgodoses. Sedan den preliminära bearbetningen
av deklarationerna ägt rum, kommer att med ledning därav faststäl-
las, huru mycket vårsäd, som rättvisligen bör levereras från varje
särskilt län. Inom varje län kommer att under hushållningssällska-
pets benägna medverkan förordnas ett särskilt jordbruksråd, bestå-
ende av personer, som inom länets jordbrukarbefolkning äro allmänt
kända för sakkunskap och vederhäftighet och som på ett så mångsi-
digt sätt som möjligt representera kännedom om de olika delarna av
länet och de olika grupperna av jordbruksidkare. Tillsammans med
jordbruksrådet skall fördelningsnämnden, under hänsynstagande till
de lokala förhållandena, bestämma, huru mycket av den till inköp in-
om länet fastställda kvantiteten bör lämnas av varje kommun. Upp-
gift härom översändes till den kommunala nämnden med anmodan
till denna att uppgöra förslag till partiets fördelning på spannmåls-
innehavarna inom kommunen. Härvid bör av den kommunala näm-
nden beaktas vikten av, att jordbruket och kreatursskötseln åsamkas
minsta möjliga svårigheter. Hänsyn bör tagas till *dels* vårsädsförrå-
dets storlek, *dels* innehavet av annat foder än vårsäd, *dels* det egna
utsädesbehovet, *dels* kreaturens antal och avelsvärde samt *dels* be-
hovet av dragare för jordbruket. Den i enlighet härmed av den kom-
munala nämnden uppgjorda uppköpslistan underställes fördelnings-
nämnden och jordbruksrådet för granskning och erforderliga jämk-
ningar, varefter upphandlingen sker enligt listan. Sedan upphandlin-
gen på så sätt ägt rum, kommer så fort som möjligt att tagas under
omprövning hävandet av beslaget å den beslaglagda del av spannmålsförråden, som återstår efter upphandlingen.

Med tillämpning av detta förfarande förmenar jag, att det skall
vara möjligt att utan jordbruksnäringens allt för stora betungande
vinna det syftemål, som med beslaget är avsett. Givet är emellertid,
att betydande svårigheter komma att mångenstädes uppstå, liksom
även att en något ökad slaktning, särskilt av svin, måste äga rum.
Någon verklig fara för kreatursstammen synes mig emellertid ej ö-
religga och särskilt håller jag före, att det skall visa sig möjligt
att undvika slaktning av för aveln och åkerbruket nödvändiga djur.

Emellertid är det, såsom nämnts, både förutsett och önskvärt
att under våren slaktningen något ökas utöver det vanliga. Genom
livsmedelskommissionens försorg äro beredelser igångsatta och i
det närmaste färdiga för att på för både säljare och konsument

Svar å interpellationer.
(Forts.)

bästa sätt möta denna ökade tillgång på kött och fläsk. Lagring för kommunernas räkning skall på allt sätt uppmuntras och, om så finnes nödvändigt, torde även ökad export böra medgivas. Preliminärt förslag till plan för saltning eller frysning av kött och fläsk har meddelats mig och har jag även inhämtat såväl att tillräcklig kvantitet salt finnes att tillgå, som att lagringslokaler torde kunna anskaffas.

Den femte av herr Hans Anderssons frågor är av följande lydelse:

»Bör icke sådant undantag medgivas från förbudet mot utfodring med potatis, att statare med löneförmåner in natura samt därmed likställda jordtorpare och andra kategorier må kunna uppföda åtminstone någon gris till eget behov?»

Vidkommande detta spörsmål synes mig böra bemärkas, dels att potatisen i år visat ringa hållbarhet, vadan tillgången på till människoföda olämplig men till svinfoder duglig potatis är jämförelsevis god; och kan sådan potatis liksom småpotatis utan hinder av förbudet användas till utfodring, dels ock att potatisen för närvarande står så högt i pris, om den är duglig till mat eller utsäde, att sådan potatis nog ej i större utsträckning användes till utfodring. Statarens normala svinbestånd — hushållsgrisen torde alltså ej på grund av det sista beslaget i *allmänhet* löpa ökad fara till livet. Att för vissa kategorier, t. ex. statare och torpare, göra undantag från gällande förordning, kan knappast låta sig göra. Sedan infordrade inventeringsuppgifter rörande förrådet av potatis inkommit och man sålunda kan överblicka situationen, torde det möjligen låta sig göra, att medgiva utfodring från den del av resp. innehavares förråd, som angivits vara avsedd till egen förbrukning, eller eventuellt från innehav, vilka i sin helhet ej uppgå till viss angiven storlek.

Slutligen har till mig riktats följande fråga:

»Är det herr statsrådets avsikt att tillstyrka Kungl. Maj:t att medgiva uppskov med potatisinventeringen, där överhängande fara föreligger, att potatisen kan vid inventeringen taga skada av kölden?»

I anledning härav vill jag nämna, att folkhushållningskommissionen utfärdat meddelande därom, att i sådana trakter, där potatisens förvaringsrum icke kunna öppnas utan att fara uppstår för att potatisen skadas av kölden, bör så förfaras, att nu uppgives endast den beräknade myckenheten och att längre fram, sedan noggrannare inventering kan ske, kompletterande uppgift lämnas. Jag håller före, att med denna anordning det av interpellanten påpekade intresset skall få anses tillräckligt tillgodosett.

Sedan jag nu sökt besvara interpellantens direkta frågor, ber jag få tillägga:

Ingen lär vilja betvivla min försäkran, att jag aldrig skulle givit min tillstyrkan till en i lantushållningen så djupt ingripande åtgärd, som det sista beslaget, om på någon annan väg säkerhet kunnat vinnas för befolkningens livnärande under tiden till nästa

skörd. De verkställda utredningarna hava emellertid givit vid handen, att annan utväg till erhållande av dylik säkerhet icke är till finnandes, och jag vill tillägga, att det för ingen av de ifråga om vårt jordbruk synnerligen sakkunniga män, som deltagit i utarbetandet av förslaget till de senaste åtgärderna eller som tagit del av de grunder, på vilka dessa vila, varit möjligt att anvisa lindrigare utvägar till vinnande av syftemålet; ej heller har någon av dem kunnat på sitt ansvar taga att avstyrka åtgärderna. Jag hoppas med säkerhet, att det skall under medverkan av landets invånare i olika yrken och ställningar vara möjligt att så genomföra de föreskrivna åtgärderna, att jordbruk och kreatursskötsel icke skola därvid tillfogas skada av verkligt svår beskaffenhet.

Svar å interpellationer.
(Forts.)

Det för tillfället viktigaste av allt synes mig vara, att en var iakttager lugn och besinning.

Beklagligt vore, om jordbrukarna läte sig förledas av ögonblickets missmod och uppköparens lockelser att nu företaga en förhastad nedslaktning, vilken de sedermera komme att ångra. Jag hoppas, att så ej skall bliva fallet.

Härpå yttrade

Herr Thorsson: Herr talman! Jag anhåller att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få uttala min tacksamhet för det svar, som han givit på den interpellation, som jag här haft tillfälle att framställa. Men, herr talman, då detta spörsmål omspanner så vida fält, att en debatt om alla de svar, som herr jordbruksministern här lämnat, skulle komma att uttänjas till en utsträckning, som jag icke tror, att kammarens ledamöter efter den långa tid, som sammanträdet varat i dag, känna sig särskilt tilltalade av, och då frågans stora vikt nog påtvingar en saklig behandling av detta ärende, så skulle jag, herr talman, vilja anhålla att här få göra den hemställan, att kammaren ville uppskjuta fortsättningen av detta ärendes behandling till nästa tisdag, den 27 dennes, detta naturligtvis under förutsättning att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet är i tillfälle att då här närvara och deltaga i debatten, ty det är ju uppenbart, att hela förslaget är i högst väsentlig grad beroende därpå. Jag ber i alla fall, herr talman, att få framställa detta yrkande.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

§ 4.

Herr statsrådet friherre *Beck-Friis* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 54, med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten; och

nr 55, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den

17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m. samt lag om fortsatt tillämpning av nyssnämnda lag.

Nämnda propositioner bordlades på begäran.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet herr *Jönssons* i Revinge på kammarens bord liggande motion nr 338.

§ 6.

Riksdagens revisorers härpå föredragna berättelse om den år 1916 av dem verkställa granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1915 remitterades till statsutskottet.

§ 7.

Vidare föredrogs men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtande nr 16, lagutskottets utlåtanden nr 5—7 och andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

§ 8.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 16, angående sättet för de extra anslagens upptagande i riksstaten; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under titel »utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet» gjorda framställning i fråga om anslag för anskaffande av rullande materiel vid statens järnvägar.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till vidsträcktare spridning bland folket av konstalster;

nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till främjande av medborgarnas karaktärsdanning och deras personligheters inre utveckling; och

nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa kyrkorådets åligganden i pastorat, bestående av mer än en församling; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående meddelandet av viss föreskrift i fråga om krigsmans befordran eller transport till beställning å stat.

§ 10.

Härpå lämnades ordet på begäran till

Herr vice talmannen, som anförde: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtande nr 16 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet jämte i ämnet väckta motioner måtte å morgondagens föredragningslista uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

Ifrågavarande hemställan bifölls.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Gabrielsson under 8 dagar fr. o. m. den 26 febr.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5,30 e. m.

In fidem
Per Cronvall.